

Egz. 1.

PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY

DO PRAC REMINTOWYCH, KONSERWATORSKICH
I RESTAURATORSKICH
NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA
PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ
(działka nr ewid. 96)

DAWNA CERKIEW GREKOKATOLICKA P.W. OPIEKI BOGURODZICY
W CHYROWEJ OBECNIE KOŚCIÓŁ FILIALNY PARAFII P.W. ŚW. JANA
CHRZCICIELA W IWLI

STAROSTA KROŚNIENSKI
38-400 KROSNO
ul. Bieszczadzka 1

KATEGORIA OBIEKTU: X – budynki kultu religijnego

ZATWIERDZONO DECYZJĄ
znak: 105.640.2.24.2024.155
dnia: 07.05.2024

LOKALIZACJA: woj. Podkarpackie, działka nr ewid. 96 w Chyrowej

Z up. STAROSTY

INWESTOR
Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Iwli, Alwa 55a, 38-450 Dukla

Katarzyna Wilk
Naczelnik Wydziału
Krośno

PROJEKTANCI OPRACOWUJĄCY PROJEKT:

	IMIĘ I NAZWISKO	NR UPRAWNIEN / SPEC.	PODPIS
PROJEKTANT BRANŻA ARCHITEKTONICZNA	mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek uprawniony projektant w specjalności architektonicznej bez ograniczeń nr B.2.44.02/11 Członkini Izby Architektów PK-0305 tel. 501 077 9510	
BRANŻA KONSTRUKCYJNO- BUDOWLANA	mgr inż. Piotr Kustron	mgr inż. Piotr Kustron uprawnienia budowlane do projektowania i kierowania pracami budowlanymi bez ograniczeń w specjalności konstruktacyjno-budowlanej upr. nr POK/013/2019/0245/POK/16 tel. 602 443 058	
OPRACOWANIE BRANŻA KONSERWATORSKA	dr inż. Marta Rymar		

28 marca 2024 r.

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW
z/s w Przemyślu - DELEGATURA w Krośnie
załącznik do pisma - postanowienia - decyzji
znak: 5142.105.2024.155
data: 11.04.2024 podpis:

SPIS TREŚCI

Dokumenty formalno-prawne

- 1.1. Oświadczenie projektanta;
- 1.2. Kserokopie zaświadczeń projektantów branży architektonicznej i konstrukcyjno-budowlanej oraz zaświadczenia o ich przynależności do Izby Architektów oraz Izby Budowlanej;
- 1.3. Program prac konserwatorskich;
- 1.4. Decyzja Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zezwalająca na wykonanie prac przy kościele.

A. CZĘŚĆ OPISOWA

1. Przedmiot zamierzenia budowlanego.....	3
2. Podstawa opracowania.....	3
3. Cel i zakres opracowania	3
4. Dane techniczne obiektu.....	4
5. Charakterystyka.....	5
6. Lokalizacja obiektu i jego forma architektoniczna.....	5
7. Materiał, konstrukcja, stan zachowania.....	6
8. Kategoria geotechniczna.....	8
9. Zakres prac	8
10. Uwagi końcowe.....	13
11. Orzeczenie techniczne stanu technicznego.....	14

B. CZĘŚĆ RYSUNKOWA

C. ZAŁĄCZNIKI

Informacja BIOZ

A. CZĘŚĆ OPISOWA

1. Przedmiot zamierzenia budowlanego.

Przedmiotem opracowania niniejszej dokumentacji są kompleksowe prace remontowe, restauratorskie i konserwatorskie nawy głównej oraz prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Chyrowej położonego na dz. nr ewid. 96 w Chyrowej (kategoria obiektu X-budynki kultu religijnego).

2. Podstawa opracowania.

Podstawą opracowania jest:

- uzgodnienia oraz umowa zawarta z Inwestorem;
- dostarczona dokumentacja konserwatorska tj. *Program prac konserwatorskich* wykonany przez dr inż. Martę Rymar;
- mapa sytuacyjno-wysokościowa zasadnicza 1:500;
- wizja lokalna przy obiekcie;
- obowiązujące normy i przepisy.

3. Cel i zakres opracowania.

Niniejsze opracowanie jest dokumentem stanowiącym podstawę uzyskania pozwolenia na budowę zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 2023 r. poz. 682 z późn. zm.) w zakresie przeprowadzenia prac konserwatorskich i restauratorskich nawy głównej oraz prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Chyrowej położonego na dz. nr ewid. 96 w Chyrowej.

Zakres prac objętych niniejszym projektem obejmuje w szczególności:

Prace remontowe, konserwatorskie i restauratorskie prezbiterium w zakresie:

- Dezynfekcji chemicznej metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez glony, mchy i porosty.
- Zahamowania biologicznych procesów destrukcji drewna (grzyby, owady) w zależności od intensywności występowania szkodników owadzich. Poprzez zwalczanie owadów metodą iniekcyjną, polegającą na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu płynnego, rozpuszczalnikowego, o słabym zapachu środka owadobójczego, który penetruje drewno do 8 cm² wokół otworu i skutecznie powoduje niszczenie owadów.
- Zwalczania grzybów niszczących drewno. W procesie zwalczania grzybów powodujących rozkład brunatny drewna należy określić zakres uszkodzeń, usunąć grzybnię, owocniki i porażone drewno do 1 m od ostatniego widocznego ataku grzybów. Następnie uzupełnić ubytki zaimpregnowanym drewnem i masami

wzmacniającymi drewno na bazie żywic poliuretanowych. W procesie zwalczania grzybów takich jak grzyb domowy właściwy, grzyb domowy biały, grzyb piwniczny itd. niezbędne jest przeprowadzenie dezynfekcji płynnym bezbarwnym, bezzapachowym impregnatem do zapobiegania przerastania grzyba domowego, o odczynie pH 7-8 elementów budowlanych w których znajdować się mogą zarówno zarodniki jak i sznury grzybniowe.

➤ Zwalczania grzybów pleśniowych.

Powierzchnie zaatakowane przez grzyby pleśniowe należy poddać dezynfekcji specjalnymi środkami chemicznymi do zwalczania pleśni i usuwania niepożądanych nawarstwień biologicznych.

➤ Zahamowanie destrukcji – zabezpieczenie przed wilgocią.

➤ Ochrona biologiczna drewna. Zastosowanie profilaktycznej warstwy środka wodorozcieńczalnego przed atakiem owadów i grzybów, służących do zastosowań na zewnątrz i do wewnątrz.

Prace konserwatorskie i restauratorskie prezbiterium w zakresie:

➤ Usunięcia odspojonych tynków.

➤ Wymiany destruktyw elementów kamiennych przyziemia oraz impregnacja kamieni zachowanych w dobrym stanie impregnatem krzemoorganicznym metodą nasączenia, a po konserwacji zabezpieczenie środkiem hydrofobowo – wzmacniającym.

➤ Wykonania uzupełnień i rekonstrukcji tynków z zachowaniem faktury tynku oryginalnego.

➤ Malowania elewacji farbą elewacyjną z podkładem silikonowym zabezpieczającym tynki przed wilgocią w kolorze oryginalnie zachowanego tynku wapiennego. Należy stosować farby krzemianowe lub krzemoorganiczne.

➤ Prace wykończeniowe (uporządkowanie terenu wokół budynku).

4. Dane techniczne obiektu.

➤ Konstrukcja: nawa główna wykonana w konstrukcji drewnianej, zrębowej z okładziną elewacji w formie gontu; prezbiterium murowane na podwalinie kamiennej, tynkowane tynkiem wapiennym

➤ Nawa główna: wysokość do kalenicy: 5 m

➤ Prezbiterium: wysokość do kalenicy: 4,7 m²

➤ Kubatura 491,55 m³

5. Charakterystyka :

- Liczba lokali mieszkalnych i użytkowych – nie dotyczy;
- Liczba lokali mieszkalnych dostępnych dla osób niepełnosprawnych – nie dotyczy;
- Opis dostępności dla osób niepełnosprawnych – nie dotyczy;
- Zapotrzebowanie na wodę/odprowadzenie ścieków – nie dotyczy;
- Odprowadzenie wód opadowych na powierzchnię biologicznie czynną przedmiotowej działki – wody opadowe rozchodzą się w sposób naturalny na powierzchni działki;
- Emisja zanieczyszczeń gazowych – nie dotyczy;
- Wytworzenie odpadów – nie dotyczy;
- Właściwości akustyczne – nie dotyczy;
- Wpływ obiektu na drzewostan, powierzchnię ziemi – bez zmian; po pracach remontowych teren zostanie wyrównany, zostanie posiana trawa;
- Obiekt budowlany nie będzie ogrzewany;
- Ochrona przeciwpożarowa – renowacja obiektu nie wpłynie na ochronę przeciwpożarową – niewielki obiekt budowlany – kapliczka.

6. Lokalizacja obiektu i jego forma architektoniczna.

Sytuacja:

Dawna cerkiew znajduje się w północnej części wsi Chyrowa w dolinie nad potokiem Iwielka na działce nr ewid. 96, po wschodniej stronie drogi gminnej Iwla-Mszana. Otoczona wieńcem drzew oraz murem wykonanym z kamienia łamanego na planie owalu. Od strony południowej zachował się niewielkich rozmiarów cmentarz.

Czas powstania:

Nie jest znana dokładna data wybudowania obiektu. Na nadprożu portalu babińca umieszczona została data *21 czerwca 1780 r.* i tę datę najczęściej przyjmuje się za datę powstania świątyni, choć istnieją również przypuszczenia, że murowane prezbiterium i zakrystia wybudowane zostały wcześniej, nawet w 1707.

Plan:

Świątynia orientowana zbudowana na planie trójdzielnym, wydłużonym. Prezbiterium minimalnie węższe od nawy, zamknięte absydą. Od strony północnej przylega zamknięta na półokrągło zakrystia. Nawa wykonana na planie kwadratu, jednoprzestrzenna z wydłużonym

babińcem zamkniętym od zachodu prostokątnym przedsionkiem. Podstawa wieży znajduje się na linii ściany nawy i zaprojektowana na planie kwadratu z przedsionkiem na planie prostokąta.

Bryła:

Bryła kościoła jest zróżnicowana wysokościowo, każda część świątyni wyodrębniona jest pod względem wielkości ukształtowania dachu. Jednak główną dominantę stanowi tu wieża z charakterystycznym dachem brzegowym i dzwonowato kształtowanych wybrzuszeniach połaci, przechodząc w górnej części w dach kopułowy oddzielony gzymsem. Całość wieńczy wieżyczka w formie latarni z cebulką stanowiącą podstawę dla gałki, na której znajduje się metalowy krzyż na półksiężycu.

Elewacja zewnętrzna:

Elewacje zewnętrzne nawy głównej i wieży pokryte są gontem. Na ścianie południowej i północnej nawy zdwojone otwory okienne w kształcie prostokątów zamkniętych łukiem z kutą kratą wewnątrz. Na elewacjach południowej i północnej wieży po jednym otworze okiennym w kształcie prostokąta z kutą kratą wewnątrz. Całość elewacji wieńczy gzyms podokapowy. Od strony zachodniej w partii przedsionka do kościoła prowadzi główny otwór wejściowy, kolejny w babińcu z drewnianym portalem o nadprożu zamkniętym oślim grzbietem z napisem i datą 1780 r. Od strony północnej do prezbiterium przylega zamknięta na półokrągło murowana zakrystia, w elewacji której znajduje się otwór drzwiowy ze stolarką drewnianą. W półokrągłej części absydy od wschodu umieszczono otwór okienny doświetlający wnętrze.

7. Materiał, konstrukcja, stan zachowania.

Materiał i konstrukcja

Najstarszą część budynku stanowi murowane półkoliście zamknięte prezbiterium z sąsiadującą z nim od północy zakrystią. Całość konstrukcji kościoła posadowiona została na fundamencie z kamienia łamanego. Prezbiterium jak i nawa przykryte są kopułami pozornymi w konstrukcji drewnianej. W zakrystii i przedsionku zastosowano stropy płaskie. Zarówno w nawie jak i w babińcu ściany bez остатków podklejane na stykach belek pasami płótna. Ściany zewnętrzne prezbiterium i zakrystii murowane z kamienia łamanego, tynkowane na zewnątrz i wewnątrz. Nawa główna wraz z babińcem zbudowana w konstrukcji drewnianej zrębowej włączeniu na jaskółczy ogon. Dach wraz ze zwieńczeniami pokryty jest blachą ocynkowaną.

Z nawą główną przewiązana jest wieża kościoła, która zbudowana została w konstrukcji drewniej słupowej wraz z nawą i babińcem. Wieża o lekko pochylonych ścianach w części parteru z przedsionkiem zwieńczonym dwuspadowym daszkiem, nadbudowana jest nad

babińcem tworząc w jednej części pseudo izbę. W babińcu zastosowano strop zwierciadlany, a w przedsionku płaski. Wieża wewnątrz jest otwarta do szczytu, podzielona na kondygnacje jedynie podestami technicznymi, które umożliwiają dojście do poziomu hełmu, gdzie umieszczony jest dzwon. Całość wieńczy hełm zbudowany w konstrukcji drewnianej pokryty blachą ocynkowaną. Ściany wieży jak i całej części drewnianej świątyni obłożone są gontem.

Nawa główna - stan zachowania

Ogólny stan zachowania poszycia ścian obiektu należy określić jako niezadowalający. Zarówno konstrukcja ścian, więźba dachowa jak i pokrycie z gontu uległy w znacznym stopniu korozji biologicznej. Struktura drewna uległa degradacji i utraciła swoje pierwotne właściwości mechaniczne wskutek działalności drewnojadów oraz rozwojowi glonów, mchów i porostów.

Przyczyny powstałych zniszczeń wynikają przede wszystkim z niewłaściwej eksploatacji obiektu i braku bieżących napraw i konserwacji. Nieszczelność skorodowanego poszycia dachu oraz rynien i rur spustowych odprowadzających wody opadowe powodowała wielokrotne zalewanie ścian zewnętrznych kościoła. Duże zawilgocenie drewna sprzyjało rozwojowi korozji biologicznej i doprowadziło do destrukcji drewnianych elementów podwaliny. Podmurówka kamienna, nosi liczne ślady degradacji np. wymyte spoiny. Elewacja budynku nie jest utrzymana w zadowalającym stanie technicznym i estetycznym. Okładzina z gontu nosi liczne oznaki korozji biologicznej, ubytki w strukturze samego drewna oraz odpadające elementy drewniane.

W najgorszym stanie jest dolna warstwa ścian, która na wysokości przyziemia jest zniszczona przez zawilgocenie część gontów o wyraźnie zdegradowanej strukturze spowodowanej działalnością grzybów. Na wielu deskach występują wzdłużne pęknięcia skurczowe drewna. W wielu miejscach widnieją zaplamienia będące skutkiem przeciekania wody.

Prezbiterium – stan zachowania

Prezbiterium murowane pokryte tynkiem wapiennym. W dolnej części ścian występuje pas zabrudzeń powstały wskutek odbijania wody opadowej wraz z ciemnymi zaciekami w narożach spowodowanych nieszczelnością rynien. Ponadto na płaszczyznach tynku zalegają zanieczyszczenia wskazujące na korozję biologiczną.

Widoczne są spękania, zwłaszcza przy otworach okiennych. Przez lata starano się je zabezpieczać i uzupełniać pęknięcia tynków jednakże robiono to sposobem gospodarczym przy zastosowaniu nieodpowiednich materiałów oraz w sposób niestaranny. W efekcie ściana prezbiterium jest nierówna z widocznym rozróżnieniem zastosowanych materiałów.

W dolnej części elewacji na całej jej długości widoczne są złuszczenia, rozwarstwienia, odspojenia i ubytki tynków. W tych rejonach występują także zielone wykwity wskazujące na działalność mikroorganizmów.

8. Kategoria geotechniczna.

Biorąc pod uwagę to, iż budowla jest obiektem o prostym statycznie wyznaczalnym schemacie obliczeniowym oraz posadowiona w prostych warunkach gruntowych, możemy przyjąć dla obiektu III kategorię geotechniczną (Dz. U. z 2012 r. poz. 463. dn. 25, 04, 2012 r.).

9. Zakres prac.

Zakłada się wykonanie prac remontowych, restauratorskich i konserwatorskich, które przywrócą pierwotny wygląd obiektu. Przedmiotowe prace przeprowadzone będą zgodnie z przygotowanym programem prac konserwatorskich w następujący sposób:

ELEMENTY DREWNIANE

KONSTRUKCJA ZRĘBOWA PREZBITERIUM

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i technologicznej stanu zachowania obiektu przed konserwacją.
2. Dezynsekcja powierzchni drewna zanieczyszczonej przez zwierzęta roztworem z alkoholem etylowym, np. Lichenicida, o stężeniu 1,5 % – 2%.

Impregnacja drewna:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez glony, mchy i porosty środkiem do dezynfekcji. Środek zwalczający glony, mchy i porosty, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez grzyby środkiem do dezynfekcji grzybów i pleśni. Środek zwalczający grzyby, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- po wysuszeniu, mechaniczne oczyszczenie powierzchni drewna miękkimi szczotkami w celu usunięcia pozostałości po grzybach i glonach.
- delikatne przemycie powierzchni drewna wodą z detergentem (0,1% roztwór w wodzie) w celu usunięcia brudu i kurzu.

- wysuszenie powierzchni drewna
- dezynsekcja powierzchni drewnianych z czynnymi żerowiskami owadów (100 %) metodą malowania lub opryskania-do momentu wchłaniania środka przez drewno. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek nie może wykluczać środków ochrony przeciwpożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynsekcja metodą iniekcijną miejsc o szczególnym nasileniu czynnych żerowisk (50%), polegająca na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu środka owadobójczego. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek owadobójczy głęboko penetrujący, nie może wykluczać środków ochrony przeciwpożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- zapalności wg klasy C-S2-d0 środkiem nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, który można stosować wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń. Preparat nie może wykluczać środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

Ochrona biologiczna drewna

- zabezpieczenie miejsc trudno dostępnych połączeń ciesielskich pod poszyciem dachowym, po jego odkryciu przez zastosowanie środka w postaci sprasowanych soli na bazie boru, który zmagazynowany w drewnie, uaktywnia się pod wpływem wilgoci i zapobiega przeciw atakom grzybów w miejscach narażonych na wilgoć.
- impregnacja drewna (100%) środkiem penetrującym wewnątrz i na zewnątrz, wykazującym zdolność do migrowania i utrwalania się w drewnie, tworzącym warstwę hydrofobową przepuszczalną dla gazów-pary wodnej, nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, nie agresywnym w stosunku do metali, na zewnątrz niewymywalnym. Z uwagi na fakt podjęcia odpowiedzialności za kompleksowość i spójność całego procesu konserwacji wszystkie stosowane preparaty w zakresie impregnacji, ochrony przeciwpożarowej ochrony biologicznej drewna muszą pochodzić od jednego producenta.

ELEWACJE PREZBITERIUM

Elewacje wieży jak i nawy kościoła pokrywa okładzina z gontu, której część elementów pokrywają mchy i porosty oraz widoczne są zawilgocenia szczególnie w części przyziemia. Dla zachowania jednorodności pod względem zarówno stopnia zużycia materiału jak i estetyki zaleca się konserwację ścian poprzez oczyszczenie, dezynfekcję i dezynsekcję oraz impregnację wzmacniającą strukturalnie i zabezpieczającą przed korozją biologiczną zachowanych drewnianych elementów.

Impregnacja drewna:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez glony, mchy i porosty środkiem do dezynfekcji. Środek zwalczający glony, mchy i porosty, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez grzyby środkiem do dezynfekcji grzybów i pleśni. Środek zwalczający grzyby, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- po wysuszeniu, mechaniczne oczyszczenie powierzchni drewna miękkimi szczotkami w celu usunięcia pozostałości po grzybach i glonach.
- delikatne przemycie powierzchni drewna wodą z detergentem (0,1% roztwór w wodzie) w celu usunięcia brudu i kurzu.
- wysuszenie powierzchni drewna
- dezynsekcja powierzchni drewnianych z czynnymi żerowiskami owadów (100 %) metodą malowania lub opryskania-do momentu wchłaniania środka przez drewno. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynsekcja metodą iniekcijną miejsc o szczególnym nasileniu czynnych żerowisk (50%), polegająca na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu środka owadobójczego. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek owadobójczy głęboko penetrujący, nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- flekowanie zniszczonych fragmentów drewna (0 %) w miejscach ze znaczną destrukcją, lub wymiana pojedynczych elementów ze względów konstrukcyjnych – 0 % z respektowaniem warunków historycznych i estetycznych (te same gatunki drewna, kierunek słoju, tradycyjne złącza, itp.).
- w miejscach widocznych wpływających na stan historyczny i estetykę odbioru, po uzgodnieniu ze zlecniodawcą –scałenie kolorystyczne nowych elementów. Ochrona przeciwpożarowa drewna zabezpieczenie przeciwpożarowe (100%), metodą malowania, polegające na doprowadzeniu drewna do stopnia trudno
- zapalności wg klasy C-S2-d0 środkiem nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, który można stosować wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń. Preparat nie może wykluczać środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

Ochrona biologiczna drewna

- zabezpieczenie miejsc trudno dostępnych połączeń ciesielskich pod poszyciem dachowym, po jego odkryciu przez zastosowanie środka w postaci sprasowanych soli na bazie boru, który zmagazynowany w drewnie, uaktywnia się pod wpływem wilgoci i zapobiega przeciw atakom grzybów w miejscach narażonych na wilgoć.
- impregnacja drewna (100%) środkiem penetrującym wewnątrz i na zewnątrz, wykazującym zdolność do migrowania i utrwalania się w drewnie, tworzącym warstwę hydrofobową przepuszczalną dla gazów-pary wodnej, nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, nie agresywnym w stosunku do metali, na zewnątrz niewymywalnym. Z uwagi na fakt podjęcia odpowiedzialności za kompleksowość i spójność całego procesu konserwacji wszystkie stosowane preparaty w zakresie impregnacji, ochrony przeciwpożarowej ochrony biologicznej drewna muszą pochodzić od jednego producenta.

IMPREGNACJA

Impregnacja elementów konstrukcyjnych FOBOS 4m lub równoważny odpowiednik.
Impregnacja gontów wcześniej kąpiele – namaczanie, po ułożeniu smarowanie IZOHAN
IMPREGNAT W2 lub równoważny odpowiednik Prace naprawcze elementów konstrukcyjnych
drewnianych - EPOXI-HOLZVERFESTIGUNG – REMMERS- lub równoważny odpowiednik.

PIELĘGNACJA I ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA GONTU

Aby zachować pokrycie w dobrym stanie, należy je regularnie konserwować. Brud, porosty, mchy, liście należy usuwać, gdyż sprzyja to rozwojowi grzybów i owadów oraz prowadzi do gromadzenia wody opadowej. Konserwacja polega na wymiataniu twardą miotłą, myciu wysokociśnieniowym, spryskaniu połaci 10% roztworem chlorku cynku. Pojedyncze uszkodzenia lub zbutwiałe gonty należy wymienić.

ELEMENTY MUROWANE

PREZBITERIUM

Konserwacja elewacji i ścian prezbiterium kościoła.

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i technologicznej stanu zachowania obiektu przed konserwacją.
2. Wykonanie badań sondażowych celem określenia pierwotnej kolorystyki.
3. Określenie występowania spęcherzeń i rozwarstwień tynku.
4. Mechaniczne usunięcie skorodowanych i odspojonych wapiennych tynków ścian. Oczyszczenie powierzchni z brudu i przemaalowań w systemie PE – CE.
5. Mechaniczne usunięcie z powierzchni elewacji wszelkich wtórnych i zbędnych elementów takich jak kity, wadliwie wykonane naprawy i rekonstrukcje, itp.
6. Przeprowadzenie lokalnej dezynfekcji murów przy użyciu preparatu grzybobójczego.
7. Lokalne wykonanie zabiegu odsolenia kamienia na drodze swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska w postaci 10-cio warstwowych okładów ligninowych. Prędkość parowania wody należy ograniczać poprzez zakrycie powierzchni folią polietylenową.
8. Uzupełnienie ubytków tynku (systemowy tynk renowacyjny spełniający wymogi WTA z zachowaniem pierwotnej faktury np. w systemie Remmers w następującej kolejności:
  - 1) partie muru długotrwale zawilgoconego, o wysokiej chłonności i niewielkiej wytrzymałości (przyziemie prezbiterium);
    - a) obrzutka Remmers Vorspritzmörtel - odporna na siarczany, stosowana jako podkład zwiększający przyczepność nakładanych później warstw tynku; zalecana do zastosowania na podłożu o wysokiej wytrzymałości;
    - b) tynk renowacyjny Remmers Sanierputz Stara Biel WTA (fabrycznie wymieszana hydrofobowa zaprawa mineralna, przepuszczalna dla pary wodnej i przyspieszająca wysychanie);
  - 2) partie muru dobrze zachowanego:
    - a) obrzutka Remmers Vorspritzmörtel - odporna na siarczany, stosowana jako podkład zwiększający przyczepność nakładanych później warstw tynku; zalecana do zastosowania na podłożu o wysokiej wytrzymałości;

b) tynk tradycyjny wapienno piaskowy o odpowiednio dobranych proporcjach lub tynk fabryczny wapienno-cementowy np. Remmers MS Fassadenputz.

9. Pomalowanie elewacji farbami krzemoorganicznymi.

10. Impregnacja prewencyjna (przeciw rozwojowi korozji biologicznej i p.poż), oraz strukturalna elementów konstrukcji więźby.

9. Uwagi końcowe.

1. Ważne żeby projekt budowlany rozpatrywać razem z „Programem prac konserwatorskich” wykonanym w 2023 r. przez dr inż. Marta Rymar.
2. Wszystkie przyjęte wymiary należy sprawdzić i weryfikować w przed i w trakcie wykonywanych prac.
3. Dopuszcza się stosowanie rozwiązań zamiennych po ich uzasadnieniu i przedłożeniu do akceptacji Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków oraz Inwestorowi. Przyjęte rozwiązania zamienne nie mogą wpływać na pogorszenie warunków użytkowania i trwałości obiektu.
4. Wszelkie prace przy zabytku należy wykonywać zgodnie z zasadami sztuki konserwatorskiej oraz obowiązującymi przepisami i normami, przy zachowaniu odpowiednich przepisów BHP, pod stałym nadzorem osób posiadających uprawnienia do pracy przy zabytkach.
5. Prace konserwatorskie i restauratorskie należy prowadzić pod nadzorem kierownika posiadającego odpowiednie uprawnienia do prowadzenia robót przy zabytkach a firma przeprowadzająca remont konserwatorski powinna posiadać praktykę przy obiektach zabytkowych.
6. Działania dodatkowe, nie ujęte w programie konserwatorskim powinny być rozstrzygane na spotkaniach komisji konserwatorskiej z udziałem przedstawiciela Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków.
7. Materiały budowlane powinny posiadać certyfikat lub deklarację zgodności o dopuszczeniu do wbudowania w obiekt budowlany.
8. Projektowane prace nie naruszają interesów osób trzecich.

Opracowanie:

mgr inż. arch. Olga Churzęga-Borek
uprawniony projektant w specjalności
architektonicznej bez ograniczeń
nr Bz/A/02/11
Członek Izby Architektów PK-0305
tel. 501 779 510

ORZECZENIE TECHNICZNE DO STANU TECHNICZEGO KOŚCIOŁA

W wyniku szczegółowej analizy stanu zachowania technicznego obiektu stwierdza się, że kościół znajduje się w złym stanie technicznym. Obiekt uległ znacznemu zniszczeniu w skutek eksploatacji i warunków atmosferycznych. Stan obecny konstrukcji nie stanowi zagrożenia bezpieczeństwa dla ludzi i mienia, jednakże z uwagi na zły stan techniczny będzie podlegała dalszej degradacji i zniszczeniu. Widoczne silne zwilgocenie tynków prezbiterium, ich spękania i odspojenia. W partii nawy głównej w dolnych partiach drewniane gonty zainfekowane przez mikroorganizmy oraz mocno zawilgocone i przegniłe. Pozostawienie obiektu w obecnym stanie technicznym spowoduje przyspieszanie procesu destrukcji co może doprowadzić do pogłębienia się ubytków w materiale.

WNIOSKI KOŃCOWE I ZALECENIA

Kościół jest w złym stanie technicznym, widoczna jest pogłębiająca się destrukcja materiału, co wpływa na osłabienie wytrzymałości obiektu oraz jego znaczące zużycie. Z uwagi na zabytkowy charakter konieczne jest jej wyremontowanie i przywrócenie jej właściwego stanu technicznego.

Opracowanie:

mgr inż. Piotr Kustron
uprawnienia budowlane do projektowania
i kierowania robotami budowlanymi bez ograniczeń
w specjalności obiektów no-budowlanej
upr. nr POK/0102/15/2019, POK/0245/POOK/16
tel. 608 443 858

OŚWIADCZENIE PROJEKTANTA

W świetle art. 20 i 21 ustawy z dnia 7 lipca 1994r. Prawo budowlane (Dz. U. 2023 r. poz. 682 z późn. zm.) oświadczam, że projekt budowlany pt.:

PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY

DO PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH NAWY GŁÓWNEJ
I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY

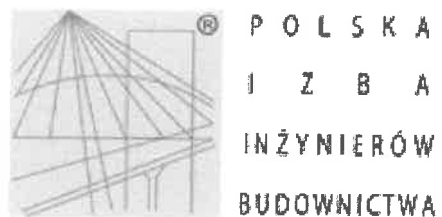
W CHYROWEJ (działka nr ewid. 96)

DAWNA CERKIEW GREKOKATOLICKA P.W. OPIEKI BOGURODZICY
W CHYROWEJ OBECNIE KOŚCIÓŁ FILIALNY PARAFII P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA
W IWLI

(zgodnie z art. 20 ust. 4 ustawy Prawo budowlane) jest kompletny i został sporządzony zgodnie z obowiązującymi przepisami oraz zasadami wiedzy technicznej do celu jakiemu ma służyć.

mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek
uprawniony projektant w specjalności
architektonicznej bez ograniczeń
nr 22/A-42/11
Członek Izby Architektów PK-0305
tel. 501 779 510

Zaświadczenie

o numerze weryfikacyjnym:

PDK-3N9-WYM-7YY *

Pan Piotr Grzegorz Kustroń o numerze ewidencyjnym PDK/BO/0070/10

adres zamieszkania ul. Sikorskiego 16A/56, 38-400 Krosno

jest członkiem Podkarpackiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa i posiada wymagane ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej.

Niniejsze zaświadczenie jest ważne od 2024-03-01 do 2024-12-31.

Zaświadczenie zostało wygenerowane elektronicznie i opatrzone bezpiecznym podpisem elektronicznym weryfikowanym przy pomocy ważnego kwalifikowanego certyfikatu w dniu 2023-12-13 roku przez:

Grzegorz Dubik, Przewodniczący Rady Podkarpackiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa.

* Weryfikację poprawności danych w niniejszym zaświadczeniu można sprawdzić za pomocą numeru weryfikacyjnego zaświadczenia na stronie Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa www.piiib.org.pl lub kontaktując się z biurem właściwej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa.

DECYZJA

Na podstawie art. 24 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów oraz inżynierów budownictwa (*Dz. U. z 2016 r., poz. 1725 z późn. zm.*) i art. 12 ust. 1 pkt 1 i pkt 5, art. 12 ust. 2 i pkt 1, art. 13 ust. 1, art. 13 ust. 2 i pkt 1, art. 14 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (*Dz. U. z 2016 r., poz. 290 z późn. zm.*) oraz § 10, § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 11 września 2014 r. w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie (*Dz. U. z 2014 r., poz. 1278*), po usłaleniu, że zostały spełnione warunki w zakresie przygotowania zawodowego oraz po złożeniu egzaminu na uprawnienia budowlane z wynikiem pozytywnym, stwierdzamy, że:

Pan Piotr Kustroń

magister inżynier
(kierunek studiów - budownictwo)
ur. dnia 1 października 1982 r. miejsce urodzenia - Brzozów
otrzymuje

UPRAWNIENIA BUDOWLANE

numer ewidencyjny PDK/0245/POOK/16
do projektowania bez ograniczeń
w specjalności konstrukcyjno-budowlanej

UZASADNIENIE

W związku z uwzględnieniem w całości żądania strony, na podstawie art. 107 § 4 Kodeksu postępowania administracyjnego (*Dz. U. z 2016 r., poz. 23 z późn. zm.*) odstępuje się od uzasadnienia decyzji.

Zakres nadanych uprawnień budowlanych wskazano na odwrocie decyzji.

Pouczenie

1. Zgodnie z art. 12 ust. 7 ww. ustawy Prawo budowlane - podstawę do wykonywania samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie stanowi wpis do centralnego rejestru Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego oraz wpis na listę członków właściwej izby samorządu zawodowego.

2. Od niniejszej decyzji służy odwołanie do Krajowej Komisji Kwalifikacyjnej Polskiej Izby Inżynierów Budownictwa w Warszawie, za pośrednictwem Podkarpackiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa w Rzeszowie w terminie 14 dni od daty jej doręczenia.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Ołga Churczepa-Borek
Inżynier w specjalności
konstrukcyjno-budowlanej
Architektów PK-0305
tel. 501 779 510

Skład Orzekający PDK OIIB

mgr inż. Andrzej Manczur
inż. Stanisław Dolegowski
inż. Andrzej Tarczyński

Szczegółowy zakres uprawnień
do projektowania bez ograniczeń
w specjalności konstrukcyjno-budowlanej

Pan Piotr Kustroń

I. Na mocy art. 12 ust. 1 pkt 1 i pkt 5 oraz art. 13 ust. 4 ustawy Prawo budowlane, w zakresie objętym wyżej wymienioną specjalnością, niniejsze uprawnienia stanowią podstawę do:

1. projektowania, sprawdzania projektów architektoniczno - budowlanych i sprawowania nadzoru autorskiego;
2. sprawowania kontroli technicznej utrzymania obiektów budowlanych.

II. Na mocy § 10, § 12 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Rozwoju z dnia 11 września 2014 r. w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie (*Dz. U. poz. 1278*) uprawnienia budowlane w specjalności konstrukcyjno - budowlanej bez ograniczeń uprawniają do projektowania konstrukcji obiektu.

Uprawnienia budowlane do projektowania uprawniają również do sporządzania projektów zagospodarowania działki lub terenu w zakresie specjalności, objętej niniejszymi uprawnieniami.

Skład Orzekający PDK OIIB

mgr inż. Andrzej Manczur
inż. Stanisław Dolegowski
inż. Andrzej Tarczyński

Otrzymują:
1. Pan Piotr Kustroń
Ul. Sikorskiego 16A/56
38-400 Krośno
2. Główny Inspektor
Nadzoru Budowlanego
3. aa.

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

upr. i
tel. 603 443 135

IZBA ARCHITEKTÓW

PODKARPACKA OKRĘGOWA IZBA ARCHITEKTÓW
OKRĘGOWA KOMISJA KWALIFIKACYJNA

Sygn. akt: OKK/PK OIA-7131/2/2011

Rzeszów, dnia 10 czerwca 2011 r.

DECYZJA Nr Rz/A-02/11

Na podstawie art. 12 ust. 1 pkt 1 i ust. 2, art. 13 ust. 1 pkt 1 i ust. 4 i art. 14 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (tekst jednolity: Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.), art. 11 i 24 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów (Dz. U. z 2001 r. Nr 5, poz. 42 z późn. zm.), § 11 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Transportu i Budownictwa z dnia 28 kwietnia 2006 r. w sprawie samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie (Dz. U. z 2006 r. Nr 83, poz. 578 z późn. zm.) oraz art. 104 i 107 § 1 i 4 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071 z późn. zm.)

stwierdza się, że

Pani mgr inż. arch. OLGA CHURZĘPA-BOREK ur. 08.11.1980 r.
posiada odpowiednie wykształcenie techniczne i praktykę zawodową
i otrzymuje

UPRAWNIENIA BUDOWLANE
w specjalności architektonicznej do projektowania bez ograniczeń

Decyzja niniejsza jako uwzględniająca w całości żądanie strony nie wymaga uzasadnienia.
Od decyzji przysługuje Pani odwołanie do Krajowej Komisji Kwalifikacyjnej Izby Architektów.
Odwołanie wnosi się za pośrednictwem organu, który wydał decyzję tj. Okręgowej Komisji Kwalifikacyjnej Podkarpackiej Okręgowej Izby Architektów, w terminie 14 dni, od dnia doręczenia decyzji.

1. Władysław Woźniak	Przewodniczący	.....
2. Adam Kardys	I wiceprzewodniczący	.....
3. Ryszard Witek	II wiceprzewodniczący	.....
4. Jan Bulsza	sekretarz	.....
5. Danuta Gątorska	członek	.....
6. Władysław Boczka	członek	.....

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

Otrzymują:

1. Pani Olga Churzępa-Borek; 38-440 Iwonicz Zdrój ul. Piwarskiego 20/37; tel. 501 779 510
2. a/a

IZBA ARCHITEKTÓW
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Podkarpacka Okręgowa Rada Izby Architektów RP

ZAŚWIADCZENIE - ORYGINAŁ

(wypis z listy architektów)

Podkarpacka Okręgowa Rada Izby Architektów RP zaświadcza, że:

mgr inż. arch. Olga Weronika Churzępa-Borek

posiadająca kwalifikacje zawodowe do pełnienia samodzielnych funkcji technicznych w budownictwie w specjalności architektonicznej i w zakresie posiadanych uprawnień nr **Rz/A-02/11**, jest wpisana na listę członków Podkarpackiej Okręgowej Izby Architektów RP pod numerem: **PK-0305**.

Członek czynny od: 17-08-2011 r.

Data i miejsce wygenerowania zaświadczenia: 19-01-2024 r. Rzeszów.

Zaświadczenie jest ważne do dnia: **31-05-2024 r.**

Podpisano elektronicznie w systemie informatycznym Izby Architektów RP przez:
Grzegorz Ruszel, Sekretarz Okręgowej Rady Izby Architektów RP.

Nr weryfikacyjny zaświadczenia:

PK-0305-YE69-C2EF-399Y-FFE8

ZA ZGODNOŚĆ
Z ORYGINAŁEM

mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek
uprawniony projektant w specjalności
architektonicznej bez ograniczeń
nr Rz/A-02/11
Członek Izby Architektów RP 0305
tel. 501 779 510

Dane zawarte w niniejszym zaświadczeniu można sprawdzić podając nr weryfikacyjny
zaświadczenia w publicznym serwisie Internetowym Izby Architektów: www.izbaarchitektow.pl
lub kontaktując się bezpośrednio z właściwą Okręgową Izbą Architektów RP.

PROJEKT
ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY

REMONTOWYCH, *Ar*
DO PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA
PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ (działka nr
ewid. 96)

DAWNA CERKIEW GREKOKATOLICKA P.W. OPIEKI BOGURODZICY
W CHYROWEJ OBECNIE KOŚCIÓŁ FILIALNY PARAFII P.W. ŚW. JANA
CHRZCICIELA W IWLI

CZĘŚĆ RYSUNKOWA

KATEGORIA OBIEKTU: X – budynki kultu religijnego

LOKALIZACJA: woj. Podkarpackie, działka nr ewid. 96 w Chyrowej

INWESTOR
Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Iwli, Iwla 55a, 38-450 Dukla

PROJEKTANCI OPRACOWUJĄCY PROJEKT:

	IMIĘ I NAZWISKO	NR UPRAWNIEN / SPEC.	PODPIS
PROJEKTANT BRANŻA ARCHITEKTONICZNA	mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	<i>mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek</i> uprawniony projektant w specjalności architektonicznej bez ograniczeń Rz. A-0211 Czaszek Izby Architektów RK-0305 tel. 501 779 510	<i>[Signature]</i>
BRANŻA KONSTRUKCYJNO- BUDOWLANA	mgr inż. Piotr Kustron	<i>mgr inż. Piotr Kustron</i> uprawnienia do projektowania i kierowania robotami budowlanymi bez ograniczeń w specjalności konstrukcyjno-budowlanej upr. nr POK/015/2019/16, 0245/POOK/16 tel. 608 442 358	<i>[Signature]</i>
OPRACOWANIE BRANŻA KONSERWATORSKA	dr inż. Marta Rymar		<i>[Signature]</i>

28 marca 2024 r.

PROJEKT
ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY

RENOWACYCH
DO PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH
NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA
PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ (działka nr
ewid. 96)

DAWNA CERKIEW GREKOKATOLICKA P.W. OPIEKI BOGURODZICY
W CHYROWEJ OBECNIE KOŚCIÓŁ FILIALNY PARAFII P.W. ŚW. JANA
CHRZCICIELA W IWLI

ZAŁĄCZNIKI

KATEGORIA OBIEKTU: X – budynki kultu religijnego

LOKALIZACJA: woj. Podkarpackie, działka nr ewid. 96 w Chyrowej

INWESTOR
Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Iwli, Iwla 55a, 38-450 Dukla

PROJEKTANCI OPRACOWUJĄCY PROJEKT:

	IMIĘ I NAZWISKO	NR UPRAWNIEN / SPEC.	PODPIS
PROJEKTANT BRANŻA ARCHITEKTONICZNA	mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek uprawniony projektant w specjalności architektonicznej bez ograniczeń nr PZ/1-02/17 członek I stopnia tel. 501 779 510	
BRANŻA KONSTRUKCYJNO- BUDOWLANA	mgr inż. Piotr Kustron	uprawnienia budowlane do projektowania i kierowania robotami budowlanymi w specjalności konstrukcyjno-budowlanej upr. nr PDK/01/.../2015-200K/16 tel. 608 443 858	
OPRACOWANIE BRANŻA KONSERWATORSKA	dr inż. Marta Rymar		

28 marca 2024 r.

**INFORMACJA DOTYCZĄCA
BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY ZDROWIA**

Dot. inwestycji pn.: *REMONTOWE*
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE
NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII
PANNY W CHYROWEJ (działka nr ewid. 96)

DAWNA CERKIEW GREKOKATOLICKA P.W. OPIEKI BOGURODZICY W CHYROWEJ
OBECNIE KOŚCIÓŁ FILIALNY PARAFII P.W. ŚW. JANA CHRZCICIEL W IWLI

1. Podstawa opracowania
  - Ustawa z dnia 7lipca 1994 r. Ze zmianami z dnia 27 marca 2003 r. Prawo Budowlane.
  - Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 czerwca 2003 r. w sprawie dotyczącej bezpieczeństwa i ochrony zdrowia oraz planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia.
2. Zakres robót dla całego zamierzenia budowlanego do prac konserwatorskich i restauratorskich nawy głównej i prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny W Chyrowej położonego na działce nr ewid. 96.
3. Wykaz istniejących obiektów budowlanych/obiektów małej architektury:
Zabytkowy kościół, kamienne ogrodzenie.
4. Elementy zagospodarowania działki, które mogą stwarzać zagrożenie bezpieczeństwa i zdrowia ludzi:
  - Istniejący drzewostan,
  - Instalacja elektryczna.
5. Zagrożenia mogące wystąpić podczas realizacji robót budowlanych
  - Używanie ostrych narzędzi oraz środków chemicznych podczas prac,
  - Porażenie prądem elektrycznym.
6. Wskazanie sposobu prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do realizacji robót szczególnie niebezpiecznych.
  - Zapoznanie pracowników z projektem budowlanym i konserwatorskim,
  - Omówienie specyfiki obiektu oraz harmonogramu robót,
  - Ogólne szkolenie BHP,
  - Pouczenie pracowników w zakresie postępowania w sytuacjach ekstremalnych w kontekście realnych zagrożeń.

RENOWIJS
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM
KOŚCIOŁA PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWIEJ

Wskazanie środków technicznych i organizacyjnych, zapobiegających niebezpieczeństwom wynikającym z wykonywania robót budowlanych w strefach szczególnego zagrożenia zdrowia lub w ich sąsiedztwie, w tym zapewniających bezpieczną i sprawną komunikację umożliwiającą szybką ewakuację na wypadek pożaru, awarii i innych zagrożeń.

- Przed przystąpieniem do prac budowlanych należy wyznaczyć obszar na działce przy remontowanym obiekcie zabezpieczyć wzdłuż ogrodzeniem tymczasowym, zabezpieczając teren inwestycji przed dostępem osób postronnych. Ogrodzenie powinno mieć wysokość min. 1,5 m.
- Umieszczenie tablic ostrzegawczych informujących o zakazie wstępu na teren budowy.
- Określenie wielkości i lokalizacji miejsca składowania materiałów budowlanych z uwzględnieniem harmonogramu robót.
- Wytyczenie dróg i placów manewrowych dla transportu materiałów budowlanych,
- Organizacja zaplecza budowy (zaplecze socjalne, sanitarne, miejsca poboru prądu, miejsca poboru wody).
- Wskazanie sposobu zabezpieczenia budowy przed wtargnięciem osób niepowołanych oraz oznakowanie budowy.
- Przemieszczane w poziomie stanowisko pracy powinno mieć zapewnione mocowanie końcówki linki bezpieczeństwa do pomocniczej liny ochronnej lub prowadnicy poziomej, zamocowanej na wysokości około 1,5 m wzdłuż zewnętrznej strony krawędzi przejścia.
- Przy wykonywaniu robót należy bezwzględnie przestrzegać technologicznej kolejności wykonywania poszczególnych prac.
- Należy ściśle przestrzegać zakazu noszenia przez jednego pracownika, elementów dłuższych niż 4m i cięższych niż 30kg.

Opracowanie :

mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek
uprawniony projektant w specjalności
architektura i inżynieria budowlana
Członek Izby Architektów PK-0305
tel. 501 779 510

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOŚCIOŁA
PW. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ**

**DAWNA CERKIEW GREKOKATOLICKA P.W. OPIEKI BOGURODZICY
W CHYROWEJ OBECNIE KOŚCIÓŁ FILIALNY PARAFII P.W. ŚW. JANA
CHRZCICIELA W IWLI**

**Opracowanie:
dr inż. Marta Rymar**

Krosno 2023

OPIS OBIEKTU

Historia:

Miejscowość Chyrowa wzmiankowana jest w źródłach po raz pierwszy w 1366 r. pod nazwą Chirwartowa Wola. W Tym czasie jest własnością kanclerza Janusza Suchego Wilka. Parafia w Chyrowej istniała co najmniej od 1706 r. W 1785 r. odnotowano we wsi 506 greko-katolików i 7 Żydów. Dawna cerkiew greko-katolicka p.w. Opieki Bogurodzicy, obecnie kościół rzymsko-katolicki kościół filialny p.w. Narodzenia Najświętszej Marii Panny pochodzi prawdopodobnie z początków XVII w. Najstarszą częścią kościoła jest prezbiterium i zakrystia, dawna kaplica z 1707 r. Drewnianą nawę i babiniec z wieżą dobudowano w 1770 r. Na nadprożu portalu wejściowego do babinca zachowała się data 12 czerwca 1780 r. napisana cyrylicą. W 1932 roku cerkiew została wyremontowana, a jej wnętrze pokryte zostało barwną polichromią. Po działaniach wojennych w 1947 cerkiew przejęła rzymskokatolicka parafia w Dukli. Budowla niszczała na skutek braku remontów. W 1982 r. rozpoczęto nawet rozbiórkę budynku, jednak szybko została ona wstrzymana. W 1983 r. cerkiew przejęła parafia w Iwli, a pod koniec lat osiemdziesiątych rozpoczęto remont świątyni. Pomiedzy nawą a prezbiterium rokokowy ikonostas, który gruntownie odnowiono na początku lat 90. XX w. Za barokowym ołtarzem z XVIII wieku umieszczono cudowny obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem.

Sytuacja:

Dawna cerkiew znajduje się w północnej części wsi Chyrowa w dolinie nad potokiem Iwielka, po wschodniej stronie drogi gminnej Iwla-Mszana. Otoczona wieńcem drzew oraz murem wykonanym z kamienia łamanego na planie owalu. Od strony południowej zachował się niewielkich rozmiarów cmentarz.

Czas powstania:

Nie jest znana dokładna data wybudowania obiektu. Na nadprożu portalu babinca umieszczona została data *21 czerwca 1780 r.* i tę datę najczęściej przyjmuje się za datę powstania świątyni, choć istnieją również przypuszczenia, że murowane prezbiterium i zakrystia wybudowane zostały wcześniej, nawet w 1707.

Materiał i konstrukcja:

Najstarszą część budynku stanowi murowane półkoliście zamknięte prezbiterium z sąsiadującą z nim od północy zakrystią. Całość konstrukcji kościoła posadowiona została na fundamencie z kamienia łamanego. Prezbiterium jak i nawa przykryte są kopułami pozornymi w konstrukcji drewnianej. W zakrystii i przedsionku zastosowano stropy płaskie. Zarówno w nawie jak i w babincu ściany bez остатków podklejane na stykach belek pasami płótna. Ściany

zewewnętrzne prezbiterium i zakrystii murowane z kamienia łamanego, tynkowane na zewnątrz i wewnątrz. Nawa główna wraz z babińcem zbudowana w konstrukcji drewnianej zrębowej włączeniu na jaskółczy ogon. Dach wraz ze zwieńczeniami pokryty jest blachą ocynkowaną..

Z nawą główną przewiązana jest wieża kościoła , która zbudowana została w konstrukcji drewniej słupowej wraz z nawą i babińcem. Wieża o lekko pochylonych ścianach w części parteru z przedsionkiem zwieńczonym dwuspadowym daszkiem, nadbudowana jest nad babińcem tworząc w jednej części pseudo izbę. W babińcu zastosowano strop zwierciadlany, a w przedsionku płaski. Wieża wewnątrz jest otwarta do szczytu, podzielona na kondygnacje jedynie podestami technicznymi, które umożliwiają dojście do poziomu hełmu, gdzie umieszczony jest dzwon. Całość wieńczy hełm zbudowany w konstrukcji drewnianej pokryty blachą ocynkowaną. Ściany wieży jak i całej części drewnianej świątyni obłożone są gontem.

Plan:

Świątynia orientowana zbudowana na planie trójdzielnym, wydłużonym. Prezbiterium minimalnie węższe od nawy, zamknięte absydą. Od strony północnej przylega zamknięta na półokrągło zakrystia. Nawa wykonana na planie kwadratu, jednoprzestrzenna z wydłużonym babińcem zamkniętym od zachodu prostokątnym przedsionkiem. Podstawa wieży znajduje się na linii ściany nawy i zaprojektowana na planie kwadratu z przedsionkiem na planie prostokąta.

Bryła:

Bryła kościoła jest zróżnicowana wysokościowo, każda część świątyni wyodrębniona jest pod względem wielkości ukształtowania dachu. Jednak główną dominantę stanowi tu wieża z charakterystycznym dachem brzegowym i dzwonowato kształtowanych wybrzuszeniach połaci, przechodząc w górnej części w dach kopułowy oddzielony gzymsem. Całość wieńczy wieżyczka w formie latarni z cebulką stanowiącą podstawę dla gałki, na której znajduje się metalowy krzyż na półksiężycu.

Elewacja zewnętrzna:

Elewacje zewnętrzne nawy głównej i wieży pokryte są gontem. Na ścianie południowej i północnej nawy zdwojone otwory okienne w kształcie prostokątów zamkniętych łukiem z kutą kratą wewnątrz. Na elewacjach południowej i północnej wieży po jednym otworze okiennym w kształcie prostokąta z kutą kratą wewnątrz. Całość elewacji wieńczy gzyms podokapowy. Od strony zachodniej w partii przedsionka do kościoła prowadzi główny otwór wejściowy, kolejny w babińcu z drewnianym portalem o nadprożu zamkniętym oślim grzbietem z napisem i datą 1780 r. Od strony północnej do prezbiterium przylega zamknięta na półokrągło murowana zakrystia, w elewacji której znajduje się otwór drzwiowy ze stolarką drewnianą. W półokrągłej części absydy od wschodu umieszczono otwór okienny doświetlający wnętrze.

STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

NAWA GŁÓWNA

Ogólny stan zachowania poszycia ścian obiektu należy określić jako niezadowalający. Zarówno konstrukcja ścian, więźba dachowa jak i pokrycie z gontu uległy w znacznym stopniu korozji biologicznej. Struktura drewna uległa degradacji i utraciła swoje pierwotne właściwości mechaniczne wskutek działalności drewnojadów oraz rozwojowi glonów, mchów i porostów.

Przyczyny powstałych zniszczeń wynikają przede wszystkim z niewłaściwej eksploatacji obiektu i braku bieżących napraw i konserwacji. Nieszczelność skorodowanego poszycia dachu oraz rynien i rur spustowych odprowadzających wody opadowe powodowała wielokrotne zalewanie ścian zewnętrznych kościoła. Duże zawilgocenie drewna sprzyjało rozwojowi korozji biologicznej i doprowadziło do destrukcji drewnianych elementów podwaliny. Podmurówka kamienna, nosi liczne ślady degradacji np. wymyte spoiny. Elewacja budynku nie jest utrzymana w zadowalającym stanie technicznym i estetycznym. Okładzina z gontu nosi liczne oznaki korozji biologicznej, ubytki w strukturze samego drewna oraz odpadające elementy drewniane.

W najgorszym stanie jest dolna warstwa ścian, która na wysokości przyziemia jest zniszczona przez zawilgocenie część gontów o wyraźnie zdegradowanej strukturze spowodowanej działalnością grzybów. Na wielu deskach występują wzdłużne pęknięcia skurczowe drewna. W wielu miejscach widnieją zaplamienia będące skutkiem przeciekania wody.

WYTYCZNE DO PROWADZENIA PRAC

Przeprowadzając prace konserwatorskie nawy głównej kościoła, która wykonana jest w konstrukcji drewnianej zrębowej włączeniu na jaskółczy ogon, posiada okładziny ściennie z gontu, drewniane podłogi oraz stolarkę, należy mieć na uwadze aspekt techniczny i estetyczny działań. Realizując zabiegi mające na celu skuteczne powstrzymanie postępującego procesu zniszczeń i zabezpieczenie obiektu przed dalszą destrukcją należy pamiętać, że nie powinny one wpływać na dawność i autentyczność obiektu. We wszelkich pracach konserwatorskich należy postępować zgodnie z założeniami Karty Weneckiej, która mówi, że nie powinno się przeprowadzać rekonstrukcji zabytku należy uszanować oryginalną substancję konstrukcji oraz materiały. Wszystkie nowo dodane elementy zabytkowego budynku powinny być rozróżnialne od oryginalnych. Tam, gdzie niemożliwe jest zastosowanie technologii tradycyjnych, dopuszczalne jest zastosowanie sprawdzonych technologii nowoczesnych. Fragmenty budowli

pochodzące z wszystkich etapów powstawania powinny być chronione. Ze względu na specyfikę obiektu (drewniany, wielkogabarytowy) eksponowanego na wolnym powietrzu, a także w celu uzyskania jak największej skuteczności konieczne jest wykonanie zabiegów w okresie od początku maja do końca sierpnia. Związane jest to z biologicznie określonym cyklem rozwojowym owadów a także, odpowiednimi temperaturami w jakich powinno się stosować środki biobójcze i impregnujące. Występujące przymrozki mogą powodować między innymi pękanie folii, osłabienie działania środka chemicznego, a co za tym idzie brak skuteczności zabiegów.

PRZYGOTOWANIE PODŁOŻA

- 1. W procesie usuwania zielonych nawarstwień biologicznych i innych pozostałości organicznych z wodoodpornych powierzchni mineralnych jak i naturalnych oraz zwalczania organizmów barwiących drewno typu glony i porosty prace konserwatorskie w zakresie odglonienia drewna należy wykonać środkiem do niszczenia glonów i porostów nie wymagającym intensywnego zmywania.**

Metoda: szybko działający, gotowy do użycia, płynny preparat do odglonienia i usuwania zielonych nawarstwień biologicznych o odczynie od 7pH do 8pH (w temperaturze 20 stopni Celsjusza). Aplikowany konewką lub opryskiwaczem zgodnie z zaleceniami producenta.

Sposób postępowania:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez glony, mchy i porosty środkiem do dezynfekcji. Środek zwalczający glony, mchy i porosty nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- po wysuszeniu, mechaniczne oczyszczenie powierzchni drewna miękkimi szczotkami w celu usunięcia pozostałości po grzybach i glonach.
- delikatne przemycie powierzchni drewna wodą z detergentem (0,1% roztwór w wodzie) w celu usunięcia brudu i kurzu.
- wysuszenie powierzchni drewna.

Mechaniczne oczyszczenie powierzchni w zależności od stopnia konieczności usunięcia nalotów dla powierzchni nie zabezpieczonych uprzednio impregnatami chemicznymi:

- umycie lub / i,
- szczotkowanie (szczotka ryżowa miękka lub szczotka ryżowa średnio-twarda lub szczotka ryżowa twarda lub szczotka mosiężna) lub / i,
- drobnoziarnista gąbka szlifierska lub / i,
- wełna stalowa,

dla powierzchni zabezpieczonych uprzednio impregnatami chemicznymi (pokrycie gontem):

- drobnoziarnista, średnioziarnista, gruboziarnista gąbka szlifierska lub / i,
- drobnoziarnisty, średnioziarnisty, gruboziarnisty papier ścierny lub / i,
- cykliny do drewna,
- wełna stalowa,
- piaskowanie (dobór materiału ściernego dostosowanego indywidualnie) lub/ i,
- sodowanie.

2. Zahamowanie biologicznych procesów destrukcji drewna (grzyby, owady) w zależności od intensywności występowania szkodników owadzych.

2.1. Zwalczanie owadów

-metoda iniekcyjna, polegająca na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu płynnego, rozpuszczalnikowego, o słabym zapachu środka owadobójczego, który penetruje drewno do 8 cm² wokół otworu i skutecznie powoduje niszczenie owadów. Wyklucza się stosowanie środków o działaniu doraźnym. Aplikowany środek musi posiadać funkcję oddziaływania bezpośredniego i zarazem profilaktycznego. W procesie zwalczania owadów – technicznych szkodników drewna takich jak: spuszczel pospolity, miazgowiec brunatny, kołatek, tykotek pstry w postaci zarówno larw jak i postaci dojrzałych zastosowany środek musi działać skutecznie, w sposób ciągły i obejmować wszystkie stadia rozwoju owadów.

Metoda:

szybko działający, gotowy do użycia środek, zawierający substancje biobójcze oparte na permetrynie - do zwalczania szkodników drewna takich jak spuszczel pospolity i kołatek, jednocześnie skutecznie zapobiegający nowym atakom owadów w nośnych i usztywniających elementach budowlanych jak: więźby dachowe, belki, podłogi.

Aplikowany poprzez: smarowanie pędzlem, nasycanie przez nawierty, natrysk – zgodnie z zaleceniami producenta. Dopuszczony do stosowania na zewnątrz obiektów jak i w pomieszczeniach zamkniętych dziennego pobytu ludzi lub w otaczających je ścianach,

sufitach albo podłogach. Aplikowany środek musi wyschnąć w ciągu 1 tygodnia i nie może wykluczać późniejszego nałożenia środków tworzących powłokę ogniotrwałą.

Sposób postępowania:

- dezynsekcja metodą iniekcyjną miejsc o szczególnym nasileniu czynnych żerowisk, polegająca na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu środka owadobójczego. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi.
- w celu spowolnienia parowania rozpuszczalników. Środek owadobójczy głęboko penetrujący, nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

Zwalczanie owadów

- metoda nakładania powierzchniowego płynnymi, bezbarwnymi środkami rozpuszczalnikowymi, penetrującymi drewno, hydrofobowych skutecznie niszczących owady i zabezpieczających przed ponownym atakiem owadów i grzybów. Aplikowany środek musi posiadać funkcję oddziaływania bezpośredniego i zarazem profilaktycznego. W procesie zwalczania owadów – technicznych szkodników drewna takich jak: spuszczel pospolity, miazgowiec brunatny, kołatek, tykotek pstry w postaci zarówno larw jak i postaci dojrzałych zastosowany środek musi działać skutecznie w sposób ciągły i obejmować wszystkie stadia rozwoju owadów.

Metoda:

płynny, bezwonny, bezbarwny gotowy do użycia o długotrwałej skuteczności, o dobrych zdolnościach sieciujących, szybko i głęboko wnikający w drewno środek do zwalczania szkodników niszczących drewno, zawierający biobójcze substancje na bazie tebukonazolu i permetryny do zwalczania już obecnych insektów takich jak spuszczel pospolity i kołatek w zabudowanych elementach drewnianych, przy jednoczesnej skuteczności ochrony zapobiegawczej przed insektami niszczącymi drewno. Środek do zwalczania insektów w nośnych i nie nośnych elementach drewnianych, do stosowania w pomieszczeniach mających charakter mieszkalny jak i na zewnątrz. Aplikowany środek musi wyschnąć w ciągu 1 tygodnia i nie może wykluczać późniejszego nałożenia środków tworzących powłokę ogniotrwałą. Aplikowanie przez: smarowanie pędzlem, nasycanie przez wywiercone otwory, zraszanie – zgodnie z zaleceniami producenta.

Sposób postępowania:

- dezynsekcja elementów konstrukcji z czynnymi żerowiskami owadów metodą smarowania pędzlem lub opryskania - do momentu wchłaniania środka przez drewno. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Zafoliowanie zdezynsekowanych miejsc na okres zalecany przez producenta preparatu w celu spowolnienia parowania rozpuszczalników, a co za tym idzie migracji środka na zewnątrz. Środek nie może wykluczać środków ochrony przeciwpożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.-impregnacja drewna środkiem penetrującym wewnątrz i na zewnątrz, wykazującym zdolność do migrowania i utrwalania się w drewnie, tworzącym warstwę hydrofobową przepuszczalną dla gazów - pary wodnej, nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, nie agresywnym w stosunku do metali, na zewnątrz niewymywalnym.

2.2. Zwalczanie grzybów niszczących drewno

W procesie zwalczania grzybów powodujących rozkład brunatny drewna należy określić zakres uszkodzeń, usunąć grzybnię, owocniki i porażone drewno do 1 m od ostatniego widocznego ataku grzybów. Następnie uzupełnić ubytki zaimpregnowanym drewnem i masami wzmacniającymi drewno na bazie żywic poliuretanowych. W procesie zwalczania grzybów takich jak grzyb domowy właściwy, grzyb domowy biały, grzyb piwniczny itd. niezbędne jest przeprowadzenie dezynfekcji płynnym bezbarwnym, bezzapachowym impregnatem do zapobiegania przerastania grzyba domowego, o odczynie pH 7-8 elementów budowlanych w których znajdować się mogą zarówno zarodniki jak i sznury grzybniowe.

Metoda:

środek do zwalczania grzyba domowego zawiera substancje biobójcze na bazie benzylu-C12-18-alkildimethyl, chlorków i poliboranu sodowego. Musi charakteryzować się wysoką skutecznością w zwalczaniu grzyba domowego z jednoczesnym zapobiegawczym działaniem przeciw rozrastaniu się grzyba, przeznaczony do stosowania w zamkniętych pomieszczeniach jak i na zewnątrz.

Aplikacja:

smarowanie pędzlem, natrysk, nasączenie, wtłaczanie pod ciśnieniem lub do wykonania metody pianowej –zgodnie z zaleceniami producenta.

Sposób postępowania:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez grzyby środkiem do dezynfekcji grzybów. Środek zwalczający grzyby, nie może odbarwiać

powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

2.3. Zwalczanie grzybów pleśniowych. Powierzchnie zaatakowane przez grzyby pleśniowe należy poddać dezynfekcji specjalnymi środkami chemicznymi do zwalczania pleśni i usuwania niepożądanych nawarstwień biologicznych.

Metoda:

wodny środek do usuwania niepożądanych osadów na bazie podchlorynu sodowego, pochodnych halogenowych, stabilizatorów, środków powierzchniowo czynnych i rozpuszczalników. Środek powinien posiadać odczyn od 11pH do 12pH. Środek musi szybko i trwale usuwać pleśń i ich ogniska, glony, grzyby, mchy, bakterie oraz zapach zgnilizny. Aplikacja przez spryskiwanie –zgodnie z zaleceniami producenta.

Sposób postępowania:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez grzyby pleśniowe środkiem do dezynfekcji grzybów pleśniowych. Środek zwalczający grzyby pleśniowe, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

2.4. Zahamowanie destrukcji – zabezpieczenie przed wilgocią.

W miejscach połączeń ciesielskich, ale nie w strefie rozciąganej elementów nośnych, w miejscach trudno - dostępnych, gdzie może występować zawilgocenie, zastosowanie środka w postaci sprasowanych soli na bazie boru, który będzie zmagazynowany w drewnie i uaktywni się pod wpływem wilgoci i będzie zapobiegał przeciw atakom grzybów w miejscach narażonych na wilgoć.

Metoda:

sprasowana sól na bazie boru do zwalczania grzybów w drewnie do stosowania wszędzie tam, gdzie konieczna jest ochrona miejsc narażonych na działanie wilgoci, tzn. końce belek, podwaliny i inne elementy drewniane, narażone na wilgoć podciągającą. Środek musi szybko działać w wilgotnym materiale, elipsoidalnie oraz zapobiegawczo przeciw niszczącym drewno grzybom i insektom. Aplikacja przez wiercenie otworów –zgodnie z zaleceniami producenta.

Sposób postępowania:

- zabezpieczenie miejsc trudno dostępnych połączeń ciesielskich pod poszyciem dachowym, przez zastosowanie środka w postaci sprasowanych soli na bazie boru, który

zmagazynowany w drewnie, uaktywnia się pod wpływem wilgoci i zapobiega przeciw atakom grzybów w miejscach narażonych na wilgoć.

3. Ochrona biologiczna drewna

3.1. Zastosowanie profilaktycznej warstwy środka wodorozcieńczalnego przed atakiem owadów i grzybów, służących do zastosowań na zewnątrz i do wewnątrz.

3.2. Od zewnątrz powierzchnia drewna musi być zabezpieczona przeciw wypłukiwaniu i przeciw promieniowaniu UV, hydrofobowa w wersjach kolorystycznych: bezbarwna.

Metoda:

- profilaktyczna ochrony przed zgnilizną i sinizną środkiem: płynnym, wodnym, bezbarwnym, gotowym do użycia, dobrze penetrującym podłoże, na bazie oleju lnianego do stosowania na zewnątrz w szczególności w obszarach przekroju czołowego.

Aplikacja: malowanie, natrysk – zgodnie z zaleceniami producenta. Stosowany środek musi być zgodny z preparatem ogniochronnym, mieć dobrą przyczepność, nie łuszczyć się oraz posiadać możliwość wykonania scalenia kolorystycznego.

- wierzchnia warstwa ochronna powłoki środkiem: cienkowarstwowa, wodna, akrylowa lazura bezbarwna, do stosowania na zewnątrz i do wewnątrz, chroniąca przed promieniowaniem UV.

Aplikacja: malowanie, natrysk – zgodnie z zaleceniami producenta. Stosowany środek musi być zgodny z preparatem ogniochronnym, mieć dobrą przyczepność, nie łuszczyć się oraz posiadać możliwość wykonania scalenia kolorystycznego.

- wierzchnia kryjąca warstwa ochronna powłoki malarskiej środkiem: prawdziwa, matowa, wysokiej jakości farba mineralna oparta na wapnie dyspergowanym (węglan wapnia pochodzenia naturalnego), nie zawierająca krzemianów, biocydów i fungicydów, nie zawierająca dodatku spoiw organicznych ani dwutlenku tytanu, nie zawierająca rozcieńczalników środków zmiękczających, bez konserwantów, do stosowania w konserwacji zabytków wewnątrz i na zewnątrz obiektów, o wysokiej odporności na zmiany typu zamrażanie i rozmrażanie oraz ochronę przed grzybami i pleśnią. Środek musi być aktywny kapilarnie, wykazywać wysoką przyczepność, przepuszczalny dla pary wodnej o współczynniku $sd < 0,01$ m, odczyn zasadowy, poniżej 11pH, naturalnie antyseptyczna, bezpieczna dla alergików. Środek musi mieć

przy malowaniu funkcję rozciągnięcia do zerowej grubości. Środek musi mieć funkcję barwienia pigmentami odpornymi na alkalia.

Aplikacja: malowanie, natrysk, szpachlowanie – zgodnie z zaleceniami producenta.

Stosowany środek musi być zgodny z preparatem ogniochronnym, nie łuszczyć się oraz posiadać możliwość wykonania scalenia kolorystycznego.

PREZBITERIUM

Prezbiterium murowane pokryte tynkiem wapiennym. W dolnej części ścian występuje pas zabrudzeń powstały wskutek odbijania wody opadowej wraz z ciemnymi zaciekami w narożach spowodowanych nieuszczelnnością rynien. Ponadto na płaszczyznach tynku zalegają zanieczyszczenia wskazujące na korozję biologiczną.

Widoczne są spękania, zwłaszcza przy otworach okiennych. Przez lata starano się je zabezpieczać i uzupełniać pęknięcia tynków jednakże robiono to sposobem gospodarczym przy zastosowaniu nieodpowiednich materiałów oraz w sposób niestaranny. W efekcie ściana prezbiterium jest nierówna z widocznym rozróżnieniem zastosowanych materiałów.

W dolnej części elewacji na całej jej długości widoczne są złuszczenia, rozwarstwienia, odspojenia i ubytki tynków. W tych rejonach występują także zielone wykwity wskazujące na działalność mikroorganizmów.

Przystępując do prac należy wybrać konkretnego producenta systemowych tynków renowacyjnych WTA. Podczas prac powinno się (o ile pozwala na to stan zachowania) dążyć do pozostawienia jak największej ilości tynków. Usuwać należy jedynie fragmenty odspojone lub osłabione strukturalnie. Osypujące się kamienie w części przyziemia należy zaimpregnować, a destrukty wymienić. Proponuje się zaimpregnować kamień impregnatem krzemooorganicznym metodą nasączenia, a po konserwacji zabezpieczyć środkiem hydrofobowo – wzmacniającym. Do wszelkich prac remontowo – konserwatorskich zaleca się stosować technologię i materiały dopuszczone do prac przy obiektach zabytkowych. Dobór odpowiednich materiałów powinien zostać ustalony w wyniku konsultacji z przedstawicielem wybranej firm. Wszelkie uzupełnienia i rekonstrukcje tynków powinny mieć opracowaną powierzchnię tak, aby ich faktura była taka jak tynku oryginalnego. Elewację zaleca się pomalować farbą elewacyjną z podkładem silikonowym zabezpieczającym tynki przed wilgocią w kolorze oryginalnie zachowanego tynku wapiennego. Należy stosować farby krzemianowe lub krzemooorganiczne.

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Przeprowadzając prace konserwatorskie nawy głównej oraz prezbiterium należy mieć na uwadze aspekt techniczny i estetyczny działań. Realizując zabiegi mające na celu skuteczne powstrzymanie postępującego procesu zniszczeń i zabezpieczenie obiektu przed dalszą destrukcją należy pamiętać, że nie powinny one wpływać na dawność i autentyczność obiektu. Ze względu na specyfikę budynku (drewniano-murowany, wielkogabarytowy, eksponowany na wolnym powietrzu), a także w celu uzyskania jak największej skuteczności konieczne jest wykonanie zalecanych zabiegów w okresie od początku maja do końca sierpnia. Związane jest to z biologicznie określonym cyklem rozwojowym owadów a także, odpowiednimi temperaturami w jakich powinno się stosować środki biobójcze i impregnujące czy osuszanie ścian czy nakładanie tynków wapiennych. Występujące przymrozki mogą powodować między innymi pękanie folii, osłabienie działania środka chemicznego, a co za tym idzie brak skuteczności zabiegów.

Ze względu na wartość zabytku jak i kultowy charakter obiektu, celem podjętych prac konserwatorskich będzie zatrzymanie postępującej destrukcji, usunięcie zniszczeń oraz zabezpieczenie struktury obiektu przed dalszą degradacją i przywrócenie mu pierwotnej estetyki. Istotnym problemem konserwatorskim odnoszącym się do drewnianej konstrukcji nawy głównej jest znaczne osłabienie struktury drewna wskutek podmakania spowodowanego brakiem izolacji oraz korozji biologicznej w części przyziemia w tym także działalności drewno jadów. Ponieważ niszczenia tego typu obserwuje się we wszystkich miejscach obiektu, dlatego konieczna jest kompleksowa dezynsekcja i dezynfekcja całej świątyni.

Należy zastosować impregnaty przeznaczone do ochrony drewna przed działaniem ognia, grzybów domowych, pleśniowych i owadów, które ochronią przed rozwojem grzybów niszczących drewno i zabiją larwy owadów.

W części murowanej jaką jest prezbiterium z zakrystią należy usunąć metodami mechanicznymi osypujące się, odspojone fragmenty tynków, w szczególności zasolone i spękane, do powierzchni wątku kamiennego. Odsłonięte powierzchnie kamienne oczyścić hydrodynamiczne, a w razie konieczności zastosować doczyszczenie mechaniczne (ręcznie).

Ogromną degradację substancji historycznej powodują wody opadowe, które wraz z agresywnymi gazami tworzą kwaśne deszcze. Rozpuszczają one spoiwa zapraw jak węglan

wapna, co prowadzi do osłabienia zaprawy. Oddziaływanie wiatru powoduje ścieranie i niszczenie zaprawy w spoinach muru jak i powierzchni kamienia. W wyniku tych procesów fragment muru w części przyziemia pozbawiany jest częściowo spionowania. Następuje systematyczne oddzielanie się kamieni od muru, co w konsekwencji ma znaczny wpływ na stan konstrukcji.

Kolejnym czynnikiem niszczącym jest krystalizacja soli łatwo rozpuszczalnych w wodzie. Szkodliwe oddziaływanie soli, objawia się powstaniem wykwitów oraz krystalizacją soli na powierzchni murów. Proces krystalizacji powoduje zwiększenie objętości soli, przez co w murze powstają naprężenia rozrywające materiał. W konsekwencji prowadzi do jego dezintegracji objawiającej się rozwarstwianiem, pudrowaniem i osypywaniem wątku. W wielu miejscach spoinowanie wątku kamiennego jest wypłukane bądź wykruszone. W związku z tym ciosy kamienne są rozluźnione.

W celu zachowania dobrej kondycji technicznej i estetycznej budynku kościoła zakłada się wykonanie kompleksowych prac remontowych, konserwatorskich i restauratorskich, obejmujących następujący zakres:

I. ELEMENTY DREWNIANE

KONSTRKCJA ZRĘBOWA PREZBITERIUM

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i technologicznej stanu zachowania obiektu przed konserwacją.
2. Dezynsekcja powierzchni drewna zanieczyszczonej przez zwierzęta roztworem z alkoholem etylowym, np. **Lichenicida**, o stężeniu 1,5 % – 2%.

Impregnacja drewna:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez glony, mchy i porosty środkiem do dezynfekcji. Środek zwalczający glony, mchy i porosty, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez grzyby środkiem do dezynfekcji grzybów i pleśni. Środek zwalczający grzyby, nie może

odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

- po wysuszeniu, mechaniczne oczyszczenie powierzchni drewna miękkimi szczotkami w celu usunięcia pozostałości po grzybach i glonach.
- delikatne przemycie powierzchni drewna wodą z detergentem (0,1% roztwór w wodzie) w celu usunięcia brudu i kurzu.
- wysuszenie powierzchni drewna
- dezynsekcja powierzchni drewnianych z czynnymi żerowiskami owadów (100 %) metodą malowania lub opryskania-do momentu wchłaniania środka przez drewno. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynsekcja metodą iniekcijną miejsc o szczególnym nasileniu czynnych żerowisk (50%), polegająca na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu środka owadobójczego. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek owadobójczy głęboko penetrujący, nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- zapalności wg klasy C-S2-d0 środkiem nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, który można stosować wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń. Preparat nie może wykluczać środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

Ochrona biologiczna drewna

- zabezpieczenie miejsc trudno dostępnych połączeń ciesielskich pod poszyciem dachowym, po jego odkryciu przez zastosowanie środka w postaci sprasowanych soli na bazie boru, który zmagazynowany w drewnie, uaktywnia się pod wpływem wilgoci i zapobiega przeciw atakom grzybów w miejscach narażonych na wilgoć.
- impregnacja drewna (100%) środkiem penetrującym wewnątrz i na zewnątrz, wykazującym zdolność do migrowania i utrwalać się w drewnie, tworzącym warstwę hydrofobową przepuszczalną dla gazów-pary wodnej, nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, nie agresywnym w stosunku do metali, na zewnątrz niewymywalnym. Z uwagi na fakt podjęcia odpowiedzialności za kompleksowość i spójność całego procesu konserwacji wszystkie stosowane preparaty w zakresie

impregnacji, ochrony przeciwpożarowej ochrony biologicznej drewna muszą pochodzić od jednego producenta.

ELEWACJE PREZBITERIUM

Elewacje wieży jak i nawy kościoła pokrywa okładzina z gontu, której część elementów pokrywają mchy i porosty oraz widoczne są zawilgocenia szczególnie w części przyziemia. Dla zachowania jednorodności pod względem zarówno stopnia zużycia materiału jak i estetyki zaleca się konserwację ścian poprzez oczyszczenie, dezynfekcję i dezynsekcję oraz impregnację wzmacniającą strukturalnie i zabezpieczającą przed korozją biologiczną zachowanych drewnianych elementów.

Impregnacja drewna:

- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez glony, mchy i porosty środkiem do dezynfekcji. Środek zwalczający glony, mchy i porosty, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynfekcja chemiczna metodą opryskania miejsc zaatakowanych przez grzyby środkiem do dezynfekcji grzybów i pleśni. Środek zwalczający grzyby, nie może odbarwiać powierzchni, ani też wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- po wysuszeniu, mechaniczne oczyszczenie powierzchni drewna miękkimi szczotkami w celu usunięcia pozostałości po grzybach i glonach.
- delikatne przemycie powierzchni drewna wodą z detergentem (0,1% roztwór w wodzie) w celu usunięcia brudu i kurzu.
- wysuszenie powierzchni drewna
- dezynsekcja powierzchni drewnianych z czynnymi żerowiskami owadów (100 %) metodą malowania lub opryskania-do momentu wchłaniania środka przez drewno. Środek zwalczający owady, głęboko penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.
- dezynsekcja metodą iniekcyjną miejsc o szczególnym nasileniu czynnych żerowisk (50%), polegająca na wykonaniu otworów i wstrzyknięciu lub grawitacyjnym wprowadzeniu środka owadobójczego. Środek zwalczający owady, głęboko

penetrujący, bezbarwny, bezwonny, nieszkodliwy dla ludzi. Środek owadobójczy głęboko penetrujący, nie może wykluczać środków ochrony przeciw pożarowej, a następnie środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

- flekowanie zniszczonych fragmentów drewna (0 %) w miejscach ze znaczną destrukcją, lub wymiana pojedynczych elementów ze względów konstrukcyjnych – 0 % z respektowaniem warunków historycznych i estetycznych (te same gatunki drewna, kierunek słoików, tradycyjne złącza, itp.).
- w miejscach widocznych wpływających na stan historyczny i estetykę odbioru, po uzgodnieniu ze zleceniodawcą – scalenie kolorystyczne nowych elementów. Ochrona przeciwpożarowa drewna zabezpieczenie przeciwpożarowe (100%), metodą malowania, polegające na doprowadzeniu drewna do stopnia trudno
- zapalności wg klasy C-S2-d0 środkiem nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, który można stosować wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń. Preparat nie może wykluczać środków impregnujących, biobójczych i hydrofobizujących.

Ochrona biologiczna drewna

- zabezpieczenie miejsc trudno dostępnych połączeń ciesielskich pod poszyciem dachowym, po jego odkryciu przez zastosowanie środka w postaci sprasowanych soli na bazie boru, który zmagazynowany w drewnie, uaktywnia się pod wpływem wilgoci i zapobiega przeciw atakom grzybów w miejscach narażonych na wilgoć.
- impregnacja drewna (100%) środkiem penetrującym wewnątrz i na zewnątrz, wykazującym zdolność do migrowania i utrwalania się w drewnie, tworzącym warstwę hydrofobową przepuszczalną dla gazów-pary wodnej, nie zmieniającym kolorystyki drewna, matowym, nie agresywnym w stosunku do metali, na zewnątrz niewymywalnym. Z uwagi na fakt podjęcia odpowiedzialności za kompleksowość i spójność całego procesu konserwacji wszystkie stosowane preparaty w zakresie impregnacji, ochrony przeciwpożarowej ochrony biologicznej drewna muszą pochodzić od jednego producenta.

IMPREGNACJA

Impregnacja elementów konstrukcyjnych FOBOS 4m lub równoważny odpowiednik.

Impregnacja gontów wcześniej kąpiele – namaczanie, po ułożeniu smarowanie IZOHAN

IMPREGNAT W2 lub równoważny odpowiednik Prace naprawcze elementów

konstrukcyjnych drewnianych - EPOXI-HOLZVERFESTIGUNG – REMMERS- lub równoważny odpowiednik.

PIELĘGNACJA I ZALECENIA DLA UŻYTKOWNIKA GONTU

Aby zachować pokrycie w dobrym stanie, należy je regularnie konserwować. Brud, porosty, mchy, liście należy usuwać, gdyż sprzyja to rozwojowi grzybów i owadów oraz prowadzi do gromadzenia wody opadowej. Konserwacja polega na wymiataniu twardą miotłą, myciu wysokociśnieniowym, spryskaniu połaci 10% roztworem chlorku cynku. Pojedyncze uszkodzenia lub zbutwiałe gonty należy wymienić.

II. ELEMENTY MUROWANE

PREZBITERIUM

Konserwacja elewacji i ścian prezbiterium kościoła.

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej i technologicznej stanu zachowania obiektu przed konserwacją.
2. Wykonanie badań sondażowych celem określenia pierwotnej kolorystyki.
3. Określenie występowania spęcherzeń i rozwarstwień tynku.
4. Mechaniczne usunięcie skorodowanych i odspojonych wapiennych tynków ścian. Oczyszczenie powierzchni z brudu i przemałowań w systemie PE – CE.
5. Mechaniczne usunięcie z powierzchni elewacji wszelkich wtórnych i zbędnych elementów takich jak kity, wadliwie wykonane naprawy i rekonstrukcje, itp.
6. Przeprowadzenie lokalnej dezynfekcji murów przy użyciu preparatu grzybobójczego.
7. Lokalne wykonanie zabiegu odsolenia kamienia na drodze swobodnej migracji do rozszerzonego środowiska w postaci 10-cio warstwowych okładów ligninowych. Prędkość parowania wody należy ograniczać poprzez zakrycie powierzchni folią polietylenową.
8. Uzupełnienie ubytków tynku (systemowy tynk renowacyjny spełniający wymogi WTA z zachowaniem pierwotnej faktury np. w systemie Remmers w następującej kolejności:
  - 1) partie muru długotrwale zawilgoconego, o wysokiej chłonności i niewielkiej wytrzymałości (przyziemie prezbiterium);

- a) obrzutka Remmers Vorspritzmörtel - odporna na siarczany, stosowana jako podkład zwiększający przyczepność nakładanych później warstw tynku; zalecana do zastosowania na podłożu o wysokiej wytrzymałości;
- b) tynk renowacyjny Remmers Sanierputz Stara Biel WTA (fabrycznie wymieszana hydrofobowa zaprawa mineralna, przepuszczalna dla pary wodnej i przyspieszająca wysychanie);

2) partie muru dobrze zachowanego:

- a) obrzutka Remmers Vorspritzmörtel - odporna na siarczany, stosowana jako podkład zwiększający przyczepność nakładanych później warstw tynku; zalecana do zastosowania na podłożu o wysokiej wytrzymałości;
- b) tynk tradycyjny wapienno piaskowy o odpowiednio dobranych proporcjach lub tynk fabryczny wapienno-cementowy np. Remmers MS Fassadenputz.

9. Pomalowanie elewacji farbami krzemoorganicznymi.

10. Impregnacja prewencyjna (przeciw rozwojowi korozji biologicznej i p.poż), oraz strukturalna elementów konstrukcji więźby.

CZĘŚĆ FOTOGRAFICZNA

Fot. 1. Widok kościoła od strony południowo-zachodniej, stan sierpień 2023 r.

Fot. 2. Widok od strony południowej na nawę główną i fragment prezbiterium, stan sierpień 2023 r. Widoczna destrukcja poszycia gontowego spowodowana zanieczyszczeniami mikrobiologicznymi drewna.

Fot. 3. Widok od strony południowo-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków prezbiterium spowodowana m.in.
zawilgoceniem murów.

Fot. 4. Widok od strony wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków prezbiterium spowodowana m.in.
zawilgoceniem murów. Zauważalne ślady podciągania wody oraz odpryski tynku.

Fot. 5. Widok od strony północno-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków prezbiterium oraz zakrystii spowodowana m.in. zawilgoceniem murów spowodowanym zaciekaniem wody w narożu ścian. Zauważalne ślady podciągania wody i spękania tynków.

Fot. 6. Widok od strony południowo-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków prezbiterium oraz zakrystii spowodowana m.in. zawilgoceniem murów spowodowanym zaciekaniem wody w narożu ścian. Zauważalne ślady podciągania wody i spękania tynków.

Fot. 7. Widok od strony północno-zachodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków zakrystii spowodowana m.in.
zawilgoceniem murów spowodowanym zaciekaniami wody. Zauważalne ślady
podciągania wody i spękania tynków.

Fot. 8. Widok od strony północno-zachodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni okładziny z gontu spowodowana infekcją mikrobiologiczną.

Fot. 9. Widok od strony północno-zachodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków spowodowana przenikaniem wody z
nieszczelnych rynien.

Fot. 10. Widok elewacji prezbiterium od strony północno-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków spowodowana przenikaniem wody z
nieuszczelnych rynien.

Fot. 11. Widok od strony północno-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków, odspojenia i ubytki spowodowane
podciąganiem wody.

Fot. 12. Widok od strony północno-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków, odspojenia i ubytki spowodowane podciąganiem wody.

Fot. 13. Widok od strony północno-wschodniej, stan sierpień 2023 r.
Widoczna destrukcja powierzchni tynków, odspojenia i ubytki spowodowane podciąganiem wody.

Fot. 14. Widok elementu więźby, stan z 2023 r. Łączenia belek.

Fot. 15. Widok elementu więźby stan z sierpnia 2023 r. Łączenia konstrukcji belek.

Fot. 16, 17. Widok gontu z okładziny elewacji prezbiterium, stan sierpień 2023 r.

DECYZJA

Na podstawie art. 155 i art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku kodeks postępowania administracyjnego (j.t. Dz. U. z 2023 r. poz. 775), w związku z art. 3 pkt. 6 i 7, art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c, art. 7 pkt 1, art. 89 pkt 2, art. 92 ust. 6, art. 93 ust. 1 oraz art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2022 r., poz. 840) oraz Upoważnienia Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 01.10.2015 roku, po rozpatrzeniu wniosku Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela, Iwla 55a, 38-450 Dukla, z dnia 28.03.2024 r. (data wpływu 05.04.2024 r.) w sprawie zmiany pozwolenia na wykonanie prac przy cerkwi, ob. kościele filialnym w Chyrowej

zmieniam

własną decyzję z dnia 11 grudnia 2023 roku o sygn. K-IRN.5142.307.2023.KS pozwalającą Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela w Iwli na przeprowadzenie prac konserwatorskich przy nawie głównej i prezbiterium cerkwi, ob. kościoła filialnego w Chyrowej, w części dotyczącej załącznika do ww. decyzji:

1. prace prowadzone będą według projektu architektoniczno-budowlanego do prac konserwatorskich i restauratorskich nawy głównej i prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Chyrowej, autorstwa mgr inż. arch. Olgi Churzępy-Borek, mgr inż. Piotra Kustronia, dr inż. Marty Rymar, opracowanego w marcu 2024 roku .

Pozostałe warunki i ustalenia decyzji nie ulegają zmianie.

UZASADNIENIE

Cerkiew greckokatolicka pw. Matki Bożej Opieki w Chyrowej została zbudowana w 1780 roku. Cerkiew została gruntownie wyremontowana w latach 1991-1995. W chwili obecnej elementy konstrukcyjne i szalunek nawy głównej i prezbiterium świątyni wymagają przeprowadzenia pilnych prac zabezpieczających i konserwatorskich.

Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela w Iwli zwróciła się z wnioskiem o zmianę decyzji sygn. K-IRN.5142.307.2023.KS z dn. 11.12.2023 r. w związku z otrzymaniem dofinansowania z „Programu odbudowy Zabytków – Polski Ład” na objęte pozwoleniem prace i zaistniałej konieczności wykonania do programu prac konserwatorskich opracowania w formie projektu budowlanego w zakresie określonym programem.

Przedstawione w projekcie architektoniczno-budowlanym, oprac. przez mgr inż. arch. Olgę Churzępę-Borek, mgr inż. Piotra Kustronia, dr inż. Martę Rymar w marcu 2024 r., rozwiązania powielają zakres oraz rozwiązania materiałowe jakie przyjęto w pozwoleniu konserwatorskim z dnia 11.12.2023 r.

Zważając na powyższe należało orzec jak w sentencji. Pozostałe warunki i ustalenia decyzji nie ulegają zmianie.

Art. 155 kodeksu postępowania administracyjnego zastosowano, gdyż niniejsza decyzja zmienia decyzję pozwolenie konserwatorskie, w wyniku której strona nabyła prawo. Przywołanie art. 3 pkt. 6 i 7, art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. c, art. 7 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zakres przedmiotowy ochrony konserwatorskiej. Art. 36 ust. 1 pkt. 1 powołano, gdyż pozwolenie dotyczy prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków decyzją **A-75 z 31.01.1985 r.** Powołanie przepisów art. 89 pkt 2, art. 92 ust. 6, art. 93 ust. 1 tejże ustawy znajduje podstawę w zakresie właściwości miejscowej, rzeczowej i instancyjnej Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rozpoznania niniejszej sprawy, który uprawnienie swoje przekazał na podstawie Upoważnienia z dnia 1.10.2015 r. Art. 104 Kpa powołano, gdyż decyzja załatwia przedmiotową sprawę.

Od niniejszej decyzji przysługuje Stronom – na podstawie art. 127 par. 1 i art. 129 par. 1 i 2 kpa – za pośrednictwem WUOZ Delegatury w Krośnie – odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie w terminie 14 dni od daty jej doręczenia.

Zgodnie z art. 127a § 1 kpa w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania Strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. Zgodnie z art. 127a § 2 z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

Załącznik:

„Projekt architektoniczno-budowlany do prac konserwatorskich i restauratorskich nawy głównej i prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Chyrowej” autorstwa mgr inż. arch. Olgi Churzępy-Borek, mgr inż. Piotra Kustronia, dr inż. Marty Rymar, opracowany w marcu 2024 roku .

Upoważnienia
Podkarpackiego
Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
Łukasz Dzik
KIEROWNIK DELEGATURY W KROŚNIE

Otrzymuje:

1. Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela, Iwla 55a, 38-450 Dukla.

Do wiadomości:

1. Starostwo Powiatowe w Krośnie, ul. Bieszczadzka 1, 38-400 Krosno.
2. A/a x 2 – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków z siedzibą w Przemyśle, Delegatura w Krośnie, ul. Bieszczadzka 1c, 38-400 Krosno.

Krosno, dnia 11 grudnia 2023 roku

K-IRN.5142.309.2023.KS

DECYZJA

Na podstawie art. 3 pkt. 6, art. 6 ust. 1 pkt. 1 lit. c, art. 7 pkt 1, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4, art. 92 ust. 6, art. 93 ust. 1 oraz art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (j.t. Dz. U. z 2022 r., poz. 840), Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 roku w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r., poz. 81) oraz Upoważnienia Podkarpackiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z dnia 01.10.2015 roku, a także art. 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 roku kodeks postępowania administracyjnego (j.t. Dz. U. z 2023 r. poz. 775), po rozpatrzeniu wniosku Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela w Iwli o wydanie pozwolenia na wykonanie prac przy cerkwi, ob. kościele filialnym w Chyrowej

p o z w a l a m

Parafii Rzymskokatolickiej pw. św. Jana Chrzciciela w Iwli na przeprowadzenie prac konserwatorskich przy nawie głównej i prezbiterium cerkwi, ob. kościoła filialnego w Chyrowej polegających na dezynfekcji, dezynsekcji i impregnacji elementów konstrukcyjnych i poszycia gontowego nawy głównej, prac konserwatorskich przy częściach murowanych i tynkach elewacji prezbiterium oraz zakrystii świątyni.

Przy spełnieniu następujących warunków:

1. dokonania komisyjnego zatwierdzenia ostatecznej kolorystyki elewacji prezbiterium oraz zakrystii z udziałem przedstawiciela WUOZ Delegatury w Krośnie, po przedstawieniu próbek wykonanych na elewacji zgodnie z wynikami badań sondażowych,
2. kierowania albo samodzielnego wykonywania wyżej wymienionych prac przez osobę spełniającą wymogi art. 37a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
3. przekazania przez Wnioskodawcę – najpóźniej 14 dni przed rozpoczęciem prac (w trakcie prac 14 dni przed dokonaniem zmiany) – do WUOZ Delegatury w Krośnie:
  - a. danych dotyczących osoby wymienionej w pkt 2 (imię, nazwisko, adres),
  - b. dokumentów potwierdzających spełnianie określonych wyżej wymagań,
  - c. oświadczenia o przyjęciu przez tę osobę obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania.

Niespełnienie powyższych warunków będzie skutkować nieważnością decyzji – pozwolenia oraz ewentualnym nałożeniem kary określonej w art. 107d ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Prace określone w niniejszym pozwoleniu wykonywane będą zgodnie z programem pn. *Program prac konserwatorskich nawy głównej i prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Chyrowej. Dawna cerkiew grekokatolicka pw. Opieki Bogurodzicy w Chyrowej, ob. kościół filialny Parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Iwli* autorstwa dr inż. Marty Rymar opracowanym w 2023 roku, stanowiącym załącznik do niniejszej decyzji.

Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Niniejsze pozwolenie jest ważne do **31 grudnia 2026 roku**.

Inwestora zobowiązuje się do przestrzegania warunków zawartych w cytowanym wyżej rozporządzeniu MKiDN (§ 12 ust. 2 pkt 1-6):

1. zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o terminie rozpoczęcia i zakończenia wskazanych w pozwoleniu prac lub badań;
2. zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o terminie podjęcia określonych czynności związanych z wydanym pozwoleniem, przynajmniej 3 dni przed rozpoczęciem tych czynności;
3. niezwłocznego zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia wskazanych w pozwoleniu prac albo badań;
4. prowadzenia dokumentacji przebiegu wskazanych w pozwoleniu prac albo badań oraz opracowania wyników tych badań, w sposób umożliwiający jednoznaczną identyfikację i dokładną lokalizację przestrzenną wszystkich czynności, użytych materiałów oraz dokonanych odkryć, i przekazania jej wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia tych prac lub badań;
5. opracowania sposobu postępowania z zabytkiem po zakończeniu wskazanych w pozwoleniu prac albo badań i przekazania tego opracowania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków w terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia tych prac lub badań;
6. podjęcia innych działań, które zapobiegą uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku.

UZASADNIENIE

Cerkiew greckokatolicka pw. Matki Bożej Opieki w Chyrowej została zbudowana w 1780 roku. Jest to świątynia jednonawowa, o konstrukcji zrębowej na podmurówce, z wieżą konstrukcji słupowej nad babińcem. Prezbiterium i zakrystia są murowane i tynkowane, zaś pozostałe partie szalowane gontem. Cerkiew została gruntownie wyremontowana w latach 1991-1995. W roku 2005 wymieniono instalację elektryczną, w 2012 roku wykonano impregnację i malowanie szalunku gontowego, natomiast w roku 2022 wykonano prace remontowo-konserwatorskie wieży cerkwi w zakresie dezynfekcji, dezynsekcji i impregnacji elementów konstrukcyjnych i poszycia gontowego

W chwili obecnej elementy konstrukcyjne i szalunek nawy głównej i prezbiterium świątyni wymagają przeprowadzenia pilnych prac zabezpieczających i konserwatorskich, obejmujących oprócz zakresu wskazanego w programie prac, również zabezpieczenie obiektu przed dalszą destrukcją poprzez zadbanie o obróbki blacharskie, szczególnie obróbki przysięcienne, rynny i rury spustowe, których stan wpływa na postępujący proces zniszczeń. Biorąc powyższe pod uwagę zdecydowano, jak na wstępie.

Przywołanie art. 3 pkt 6 ustawy o ochronie zabytków... definiuje rodzaj wykonywanych działań przy zabytku. Art. 6 ust. 1 pkt 1 lit c, art. 7 pkt 1 tejże ustawy określa zakres przedmiotowy ochrony konserwatorskiej. Art. 36 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy powołano, gdyż pozwolenie dotyczy prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków decyzją **A-75 z 31.01.1985 r.** Powołanie przepisów art. 89 pkt 2, art., art. 91 ust. 4, 92 ust. 6, art. 93 ust. 1 tejże ustawy znajduje podstawę w zakresie właściwości miejscowej, rzeczowej i instancyjnej

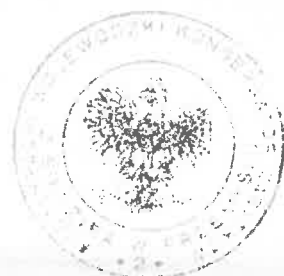

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rozpoznania niniejszej sprawy, który uprawnienia swoje przekazał na podstawie Upoważnienia z 01.10.2015 roku. Przepis rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich przytoczono, gdyż rozporządzenie to określa tryb i sposób wydawania pozwoleń, w tym szczegółowe wymagania, jakim powinien odpowiadać wniosek i pozwolenie na prowadzenie prac przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 104 kpa powołano, gdyż decyzja załatwia przedmiotową sprawę.

Niniejsze pozwolenie nie zwalnia inwestora z obowiązku uzyskania przewidzianych przepisami prawa innych uzgodnień i pozwoleń.

Od niniejszej decyzji przysługuje Stronom – na podstawie art. 127 § 1 i art. 129 § 1 i 2 Kpa – za pośrednictwem WUOZ Delegatury w Krośnie – odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Warszawie w terminie 14 dni od daty jej doręczenia.

Zgodnie z art. 127a § 1 kpa w trakcie biegu terminu do wniesienia odwołania Strona może zrzec się prawa do wniesienia odwołania wobec organu administracji publicznej, który wydał decyzję. Zgodnie z art. 127a § 2 z dniem doręczenia organowi administracji publicznej oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wniesienia odwołania przez ostatnią ze stron postępowania, decyzja staje się ostateczna i prawomocna.

Z upoważnienia
Podpisującego
Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Łukasz Dziuk
Kierownik Delegatury w Krośnie

Załącznik:

„Program prac konserwatorskich nawy głównej i prezbiterium kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Chyrowej. Dawna cerkiew grekokatolicka pw. Opieki Bogurodzicy w Chyrowej, ob. kościół filialny Parafii pw. św. Jana Chrzciciela w Iwli” autorstwa dr inż. Marty Rymar, opracowany w 2023 roku.

Otrzymuje:

1. Parafia Rzymskokatolicka pw. św. Jana Chrzciciela, Iwla 55a, 38-450 Dukla.

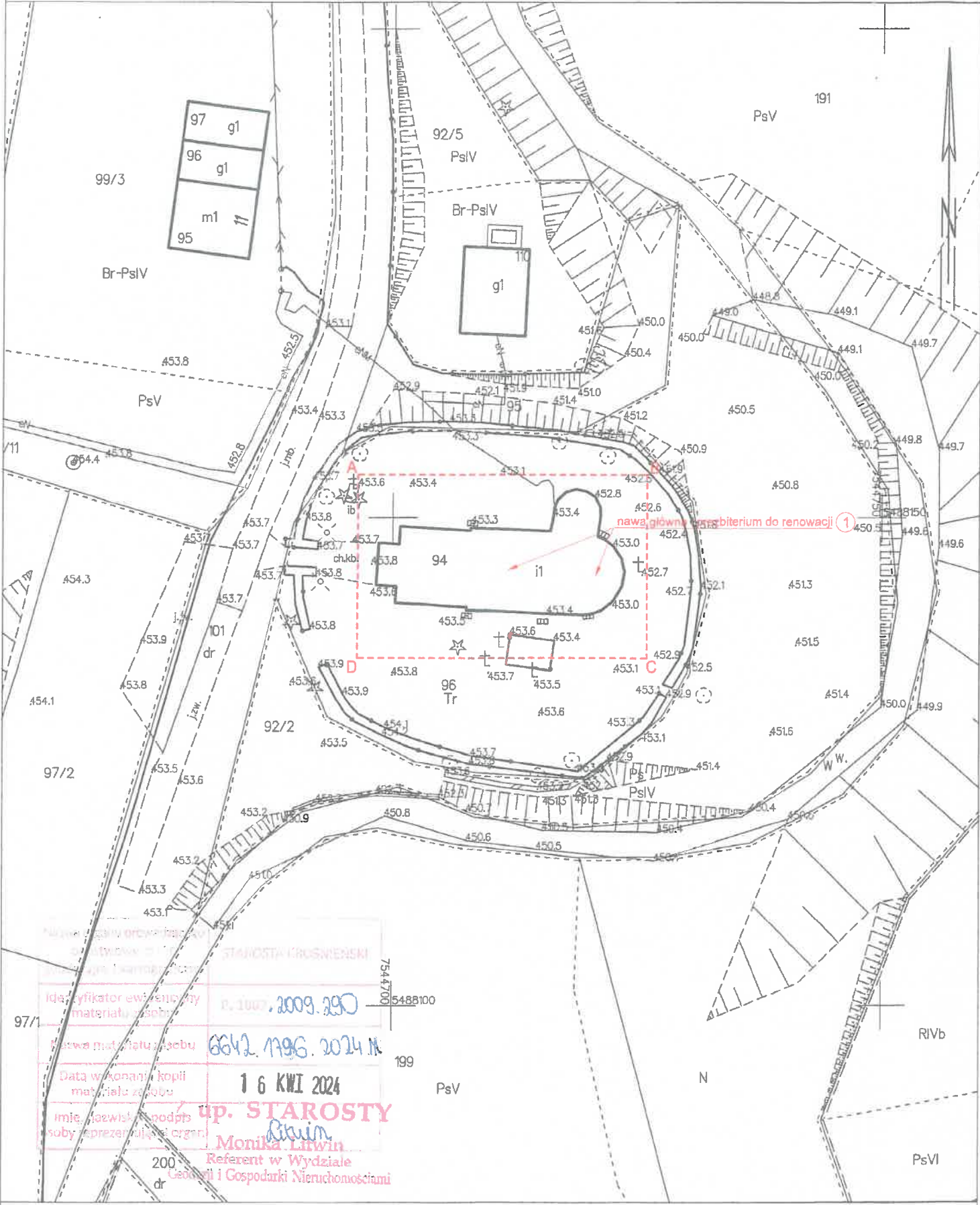
Do wiadomości:

2. A/a x 2 – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków z siedzibą w Przemyśle, Delegatura w Krośnie, ul. Bieszczadzka 1c, 38-400 Krosno.

STAROSTA KROŚNIENSKI
Nr kanc.:GGJ.6642.1796.2024.ML

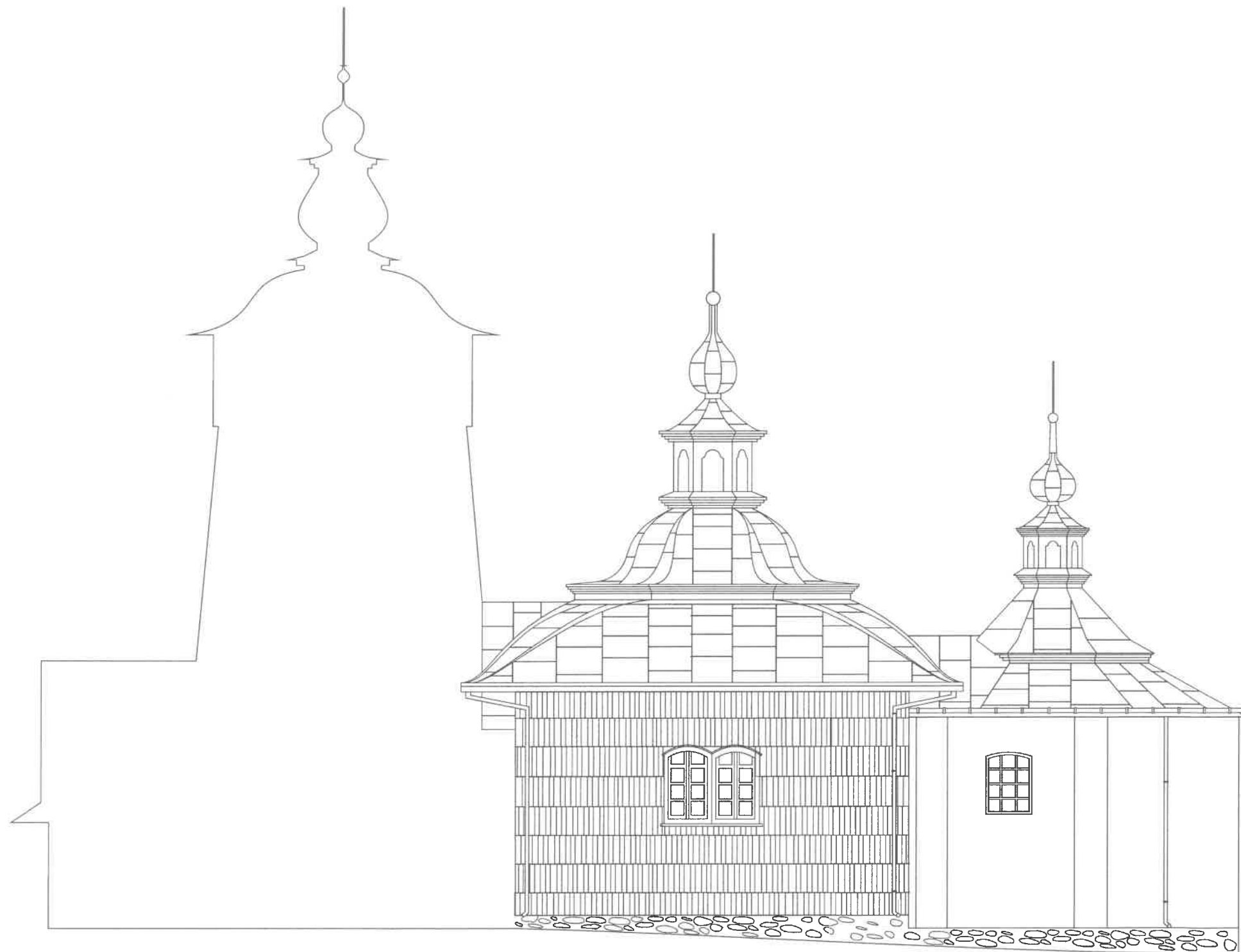
KOPIA Z MAPY ZASADNICZEJ
SKALA 1:500
obr. Chyrowa 0003: dz. 96
Sekcje mapy: 7.113.26.08.4.4

Legenda:
ABCD - granica terenu objętego opracowaniem
① - prezbiterium i nawa główna do renowacji

nazwa rysunku:				skala:
MAPA ZASADNICZA - SYTUACJA				1:500
temat:				
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOSCIOLA p.w. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ				
zesp. autorski:	nr upr:	podpis:	stadium:	nr rys:
projektant: mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	Rz/A-02/11		PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY	
opracowanie: dr inż. Marta Rymar			branża: ARCHITEKTURA	A1
				data: 03.2024

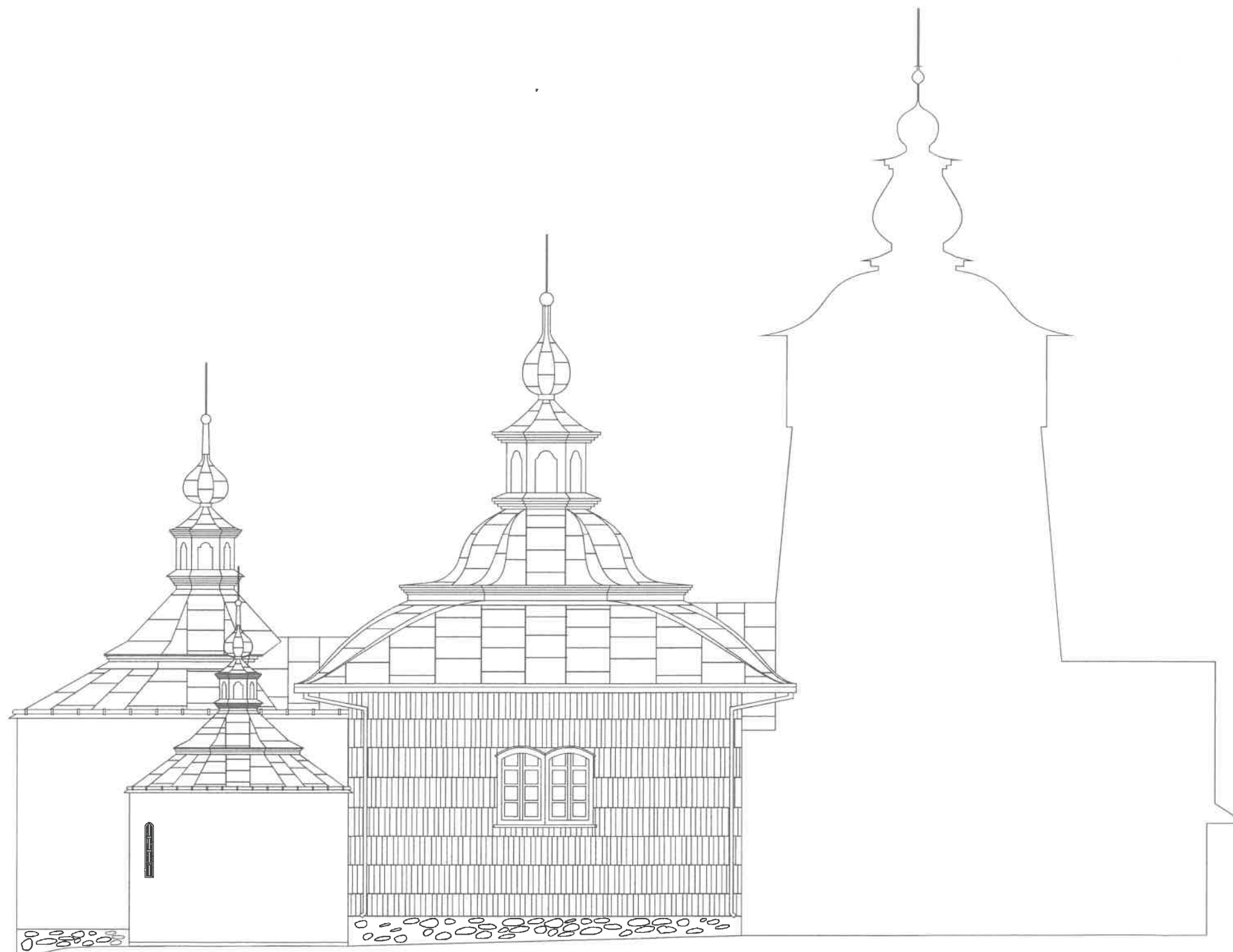

nazwa rysunku:				skala:
ELEWACJA POŁUDNIOWA				1:100
temat:				
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOSCIÓŁA p.w. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ				nr rys: A2
zesp. autorski:	nr upr:	podpis:	stadium:	
projektant: mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	Rz/A-02/11		PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY	
opracowanie:			ARCHITEKTURA	
dr inż. Marta Rymar			data: 03.2024	

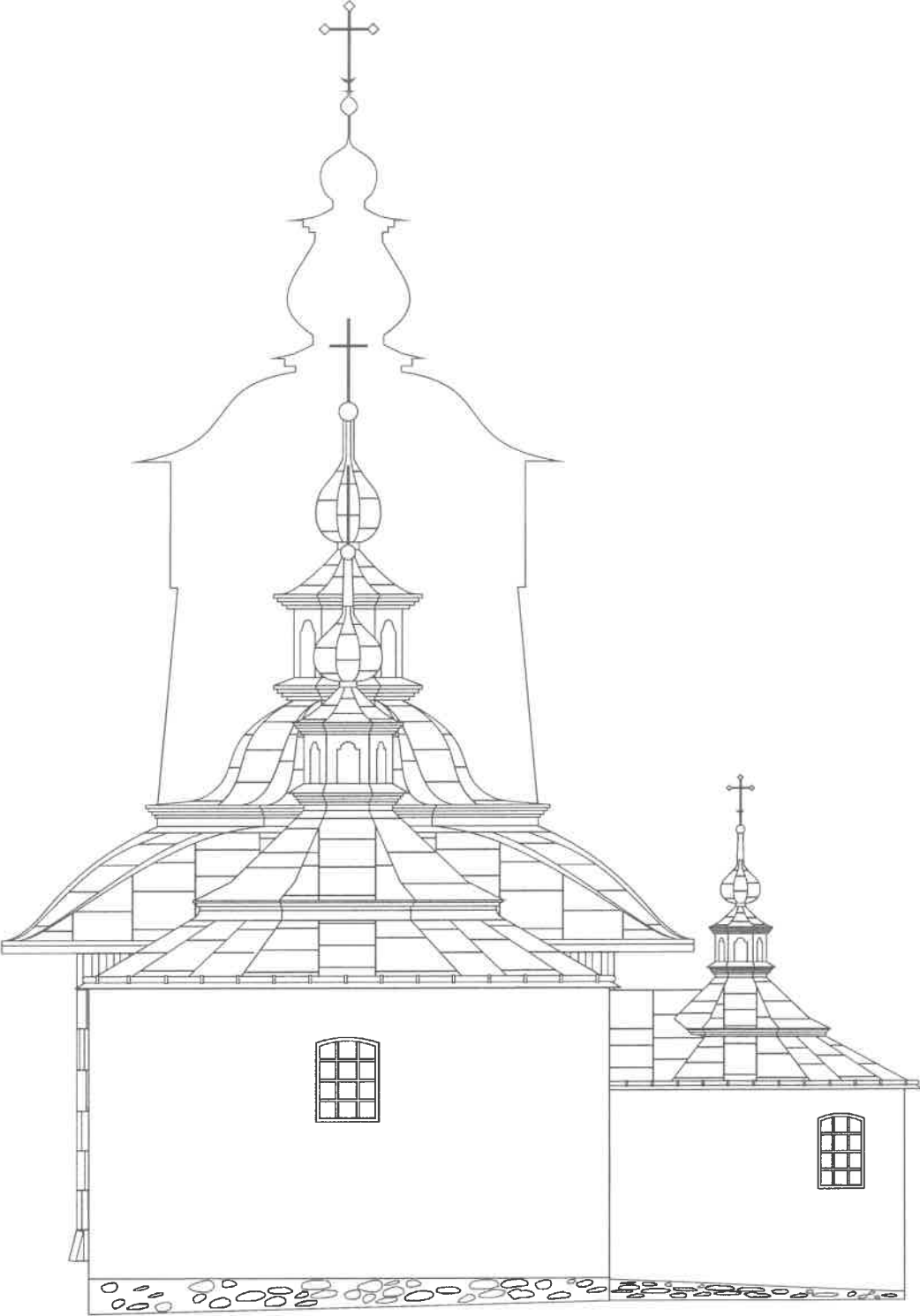

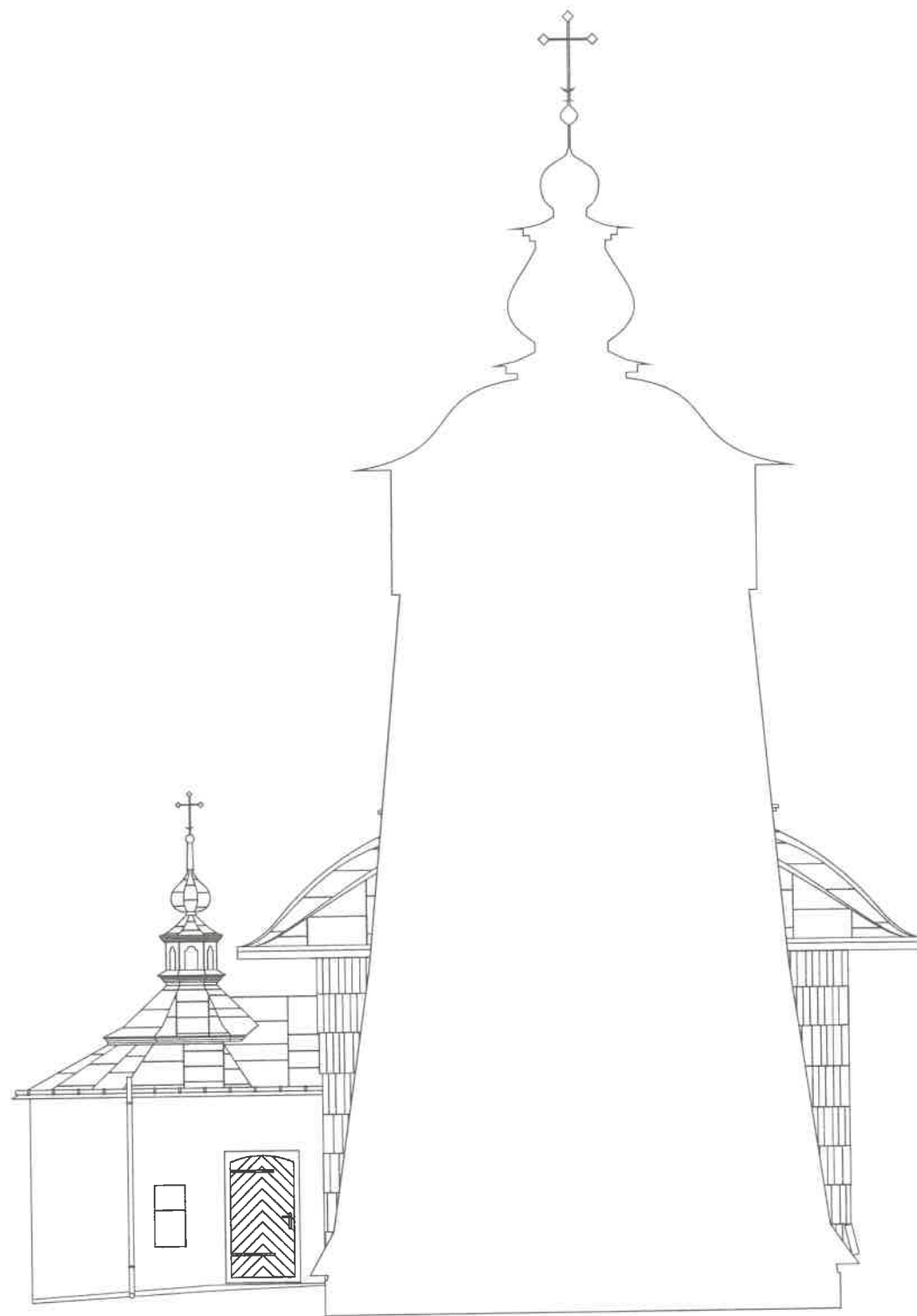
nazwa rysunku:				skala:
ELEWACJA PÓŁNOCNA				1:100
temat:				
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOSCIÓŁA p.w. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARI PANNY W CHYROWEJ				
zesp. autorski:	nr upr:	podpis:	stadium:	nr rys:
projektant: mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	Rz/A-02/11		PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY	
opracowanie: dr inż. Marta Rymar			branża: ARCHITEKTURA	A3
			data: 03.2024	

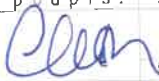

nazwa rysunku:				skala:	
ELEWACJA WSCHODNIA				1:100	
temat:					
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOSCIOLA p.w. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ					
zesp. autorski:	nr upr:	podpis:	stadium:	nr rys:	
projektant: mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek	Rz/A-02/11		PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY		
opracowanie: dr inż. Marta Rymar			branża: ARCHITEKTURA	A4	
			data: 03.2024		

nazwa rysunku:				skala:	
ELEWACJA ZACHODNIA				1:100	
temat:					
PRACE KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE NAWY GŁÓWNEJ I PREZBITERIUM KOSCIOŁA p.w. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY W CHYROWEJ					
zesp. autorski:		nr upr:	podpis:	stadium:	nr rys:
projektant: mgr inż. arch. Olga Churzępa-Borek		Rz/A-02/11		PROJEKT ARCHITEKTONICZNO-BUDOWLANY	A5
opracowanie:				ARCHITEKTURA	
dr inż. Marta Ryman				data:	
				03.2024	

